DOST

Sayı : 42 Cilt : 7

İnceleme - Eleştirme - Şiir - Hikâye

BU SAYIDA

Mart : 1961 Fiyatı : 1,5 Lira

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

GRİPİN

BAŞARI İLE KULLANILIR

Baş, diş, adale ve soğuk algınlığından mütevellit bütün ağrılara karşı GRİPİN başarı ile kullanılır

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

Tiyatro:

1 — *Öteye Doğru*, Sutton Vane 100
2 — *Tarih Boyunca Tiyatro*, Turhan Dilligil 100
3 — *Annemi Hatırlıyorum*, John Van Druten 100
4 — *Bir Dünya ki*, Suat Taşer 100
5 — *Vatanseverler*, Sidney Kingsley 150
6 — *Korku*, Orhan Asena 100

Gezi:

1 — *Moskova Mektupları*, Lydia Kirk 100
2 — *Abbas Yolcu*, Attilâ Ilhan 400
3 — *Ha bu diyar*, Fikret Otyam 200
4 — *Gide Gide*, Fikret Otyam 250

Deneme - Fıkra:

1 — *Söz Arasında*, Ataç 100
2 — *Devekuşuna Mektuplar*, Haldun Taner 300

Bale:

1 — *Gönlü Yüce Türk*, Metin And 500

Mimarlık:

1 — *İnsana Dönüş*, - F. Ll. Wright - Şevki Vanlı 1000

Çocuk:

1 — *Altı Kardeşler*, Oğuz Tansel (*) 100
2 — *Cimri ile Cömert*, İlhan Dumanoğlu 100
3 — *Talih Kuşu*, Tezel Amca 100
4 — *Kahkaha Sultan*, Mümtaz Zeki Taşkın 100
5 — *Öksözoğlan*, İlhan Dumanoğlu 100

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 altı lira. 6, yedibuçuk lira. 7 - 8 birarada 10 lira

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1 - 2 birarada 18 lira

D O S T

Cilt : 7 - Sayı : 42 - Mart 1961

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi :
Salim Şengil

●

Yazı İşleri Sorumlusu
N. Şengil

●

Aydabir çıkar

●

İdare yeri :
Rüzgârlı Sokak
Ove Han Da. 4
A n k a r a

●

Telefon :
11 98 29

●

Abonesi :
Yıllığı 18 TL.
6 aylık 10 TL.
Dış memleketler için bir misli alınır

Öğretmen ve Öğrencilere % 20 indirme yapılır

●

Basıldığı yer :
Güzel İstanbul Matbaası

BU SAYIDA

DİKKAT

Posta Kutusu adresini bıraktığımızdan her türlü Yazışmaların işyeri adresimize yapılmasını rica ederiz.

ALIŞILMAMIŞ

İlhan TARUS

Bizde alışılmamış görünüşlere karşı oldum bittim bir sevgisizlik var. Yüz yıldan bu yana, belki Viyana bozgunundan başlıyarak, türlü siyasal değişiklikler, çalkantılar ortasında bile, şaşmadan, yılmadan, bir takım kalıplara bağlanıp rahatça yaşamayı huy edinmişiz. Dikkatlice bakarsanız tarihlerimiz, bilim eserlerimiz, gazete ve dergilerimiz, sanki düzenine girmiş, muradına ermiş, dengesine kavuşmuş bir ülkedeymişiz gibi, kabataslak formüller içinde yuvarlanıp giderler. Kolay anlaşılması yönünden «alışılmış» ın adama daha bir şirin göründüğü kuşku götürmez ama, «alışılmamış» ların tadına da bir vardınız mı, bir daha ayrılamazsınız. Sanırım batı uygarlığının temelinde bu tad mayalanır. Yeniliklere, buluşlara, dayanılmaz gereksinmelere yol açan da budur.

Viyana bozgunundan önce devlet ya da fikir adamının biri, İran'a saldırıp oradakileri bastıralım; yurtlarını ele geçirelim; bayrağımızı Hazer engininde dalgalandıralım, dedi mi; önde kaymak kat, herkes hemen kulak kabartırdı. Daha önceleri, hayvanlarımıza atlayıp Ural'a varalım; sulak yaylalara yayılalım; bereketli ovaları sürelim, dedi mi; tavlalarda hazırlık şıngırtıları hemen başlardı. Tanzimat döneminde, bekçi sopaları için vükelâ toplantılarını, zorunlu kılan bir düzeye inmişiz. Cumhuriyet'ten bu yana da, bir Atatürk'ün, bir de 27 Mayıs öncülerinin avucunda anca kıprama gücüne erişebildik. Ama «alışılmış» ın boyunduruğundan kurtulduğumuzu düşünemeyiz.

Bizi buna alıştıran, aydın öncü takımıdır. Bu takımı kötü yolda yürümeğe alıştıran da okumaz-yazmaz milyonların isteğidir. Yeryüzünün bütün sorunlariyle anca kulaktan - dolma ilişki kurabilen kalabalıkların, kısa, sığ, yavan anlayışa bel bağlıyacağı, ötenin denizine yaklaşmaktan yılacağı akla yatkın gelir. Aydın öncü sözünü geçirmek, önem kazanmak, çıkarını yoluna ve yaşamını düzenine komak görüşüne saplandı mı, yavaş yavaş bir yurt hayınlığı eğrisine girer. İşte alışılmamış bir görüş!

İnsanların genel olarak «yeniye karşı» olduklarını biliriz, belki bunu hoş da görebiliriz ama, kılavuz takımın eskiden sökülüp yeniye koşma görevinde olduğunu da yadsıyamayız. Oysa devlet idaresine, siyasal organa, gazeteye, kürsüye yapışan kılavuz aydın takımının çok büyük çoğunluğu bu gerçeği kulak ardına atmıştır. Uzun sözün kısası, Viyana bozgunundan beriye, «alışılmış» ın prangasına düşmüşüz.

«Alışılmış» a yatışım öylesine kök salıp temel tutturmuş ki, bilimde

yeniye doğru küçücük bir kıpraş gücü gösterene hemen zıpçıktı damgasını vururuz. Sanatta, gökçe yazında değişikçe bir lâf edene iyi gözle bakmaz, üstüne çullanır, leşini sermeğe çabalarız. Devlet hizmetinde çalışanların; yarı beylik ya da beylik plânlara doğru sürüklenenin «alışılmamış» bir davranı göstermesi, onun hemen (menfî adam) lar listesine geçirilmesiyle sonuçlanır. Bunun anlamı, olduğu yerde çakılıp kalmadan tutunuz da, ayağı az sürçünce (vatan hayını) sayılmasına kadar uzar. Demek biz, salt alışılmışlara sıkı sıkı sarılmakla yetinmiyoruz; bu yoldan ayrılmamağa da anlı, andlı, karar vermiş bulunuyoruz.

«Alışılmış» a bunca bel bağlamamızın nedenleri çoktur ya, hepsinin buralarda sıralanması yersizdir. Hem uzun sürer; hem kitapların derinliklerine dalmak, zorluk çıkarmak, sıkıntı vermek gibi sakıncalar doğurur. Kısa, yeterli yol, korkup kaçmadan nedenlerin anasına danışmak. (Bilisizlik) derler bu doğurgan ananın adına.

«Alışılmamış» ilkesini birkaç konu üstünde (bilisizlik) kriteryumuna vuralım :

Noktalama :

Noktalama, yazının ayrılmaz öğelerindendir. Biçim, okul, metod, açı, ilke ne olursa olsun, (anlatım) demek olan gökçeyazın, amacına erişmek için kısaltılmış, ağırlığı indirilmiş birer açıklayıcı (yardımcı tümce) demek olan noktalama'dan yakasını kurtaramaz. Omuz silkme gösterisi yapıp ondan vazgeçmiş görünenler, noktalama yöntemlerini bilmiyorlar demektir.

Toprak dağıtımı :

(Köy) kuruluşunun toplumbilim'de ve Ekonomi'de yeri nedir; bizim (köy) sorunumuz hangi anlama gelir, nasıl çözülür; bunu ayrı bir bölümde ele almak isteriz ama; köy üstüne roman hikâye yazanlarımızın toprak dağıtımı işini ele alışlarında «alışılmış» ın zincirlerine çakıldıklarını burada açıklıyabiliriz. Onlar, irilisi ufaklısı, köylerde yaşadıkları sürece işitip belledikleri başlıca tasayı yapıtlarına direk diye dikmişlerdir. Cezaevinde köylünün, doğum yerinde horatanın, kıyı gerçekleri arasında milletin diline doladığı topraksızlık acısı, köy hikâyeleriyle romanlarına, basma kalıp, geçmiş oturmuştur. Görüp işittiklerini dizi diziye veren romancılarımız, toplumu çözüp kurma çabasını göze alamazlar da olayları birbiri peşisıra öyküledikten sonra ille de ille, acılar, şekvalar, tasalar üstünde dururlar. Yapının temelinde topraksızlık yatar. Onlarca Köylerden kentlere göçün nedeni de, köyde yaşam düzeyinin ortaçağdan bu yana olduğu yerde duraklaması da,geçim standardının düşüklüğü de bu yoksunluğa dayanır. Nedeni, ülkedeki köy sorununu oluşup geliştiği ölçüler içinde bilmemeleridir. Kendilerininkine benzer bir eksikliğin, ekip biçme tekniğini bilmemenin arı tohum anlayışından uzak duruşun, süreli danecik, hele buğday üretiminde toprağın düşeceği fu-

karalığın, susuzluğun, gübresizliğin, bitki nöbeti ve nadas yönetine burun kıvırmanın, görgüsüzlüğün ve din inanışına dayanan kıt - kanaat yaşama alışkanlığının derinlere giden gerekleri, olanakları, köy yazarlarının bilmedikleri şeylerdir. Isterse köyden, tarladan, ocaktan yetişmiş olsunlar.

Sorun bu da değil: Topraksızların uyandırdıkları yankıyı bize ulaştırmada onca hüner gösterenler, toprak bölüşümündeki bugünkü durumun zemzemle yıkanmış olduğunun farkında da değillerdir. Yirmişer, ellişer, yüzer dönümlük parçalara bölünmüş bir ülkede bundan yüz yıl önce yaşamağa başlamış olsaydık, adı geçen öykücüler bu kez bize, toprakları büyük çiftlikler halinde birleştirip işletmenin gereği üstünde bildirilerde bulunacaklardı. Teknik yöntemlerin, sulama ve gübrelemenin ilk ve son kurtuluş yolu olduğunu, toprak kaymalarına karşı kolektif düzende tedbirler gerektiğini, ormanların toptan korunması işine hemen, derhal başlanmasının zorunlu bulunduğunu yana yakıla anlatacaklardı. Ama bu da öğrenilip bilinmek, iyice sindirilmek koşuluna bağlı kalacaktı gene. Bakıyorsunuz; ormanların toptan devlet eliyle ya da tüzel kişiler eliyle, zor yoluyla korunmasına elbirliğiyle yanlı çıkıyorlar da toprakların bölük pörçük edilmesini sosyal düzenimizin tek çözüm yolu olarak yansıtıyorlar.

Konunun kısa, kesin, gün gibi aydınlık simgesi var: Toprak ağaları dediğimiz kişiler, topluma zararlı ve kamu çıkarına aykırı yönleri ayrı, bugün Türkiye'de 27 milyonun karnının doymasında yararlı iş görmüş insanlardır. Yoksa birer sokum lokmayı tek tek dışardan edinmek zorunluğuna düşecektir.

Köy romanlarının orta direği böylece çökmüş oluyor. Acı ama, (alışılmamış!)

Köy Enstitüleri:

Kuruluş, köye gitmek istemiyen öğretmenin yerine, köyden yetişmiş öğretmeni hazırlamak ereğini güdüyordu. Programın yoksulluk nedeninden ötürü çok sığ tutulması sonucu bir takım alanlarda yetersiz elemanlarla karşılaştık. Yoksul köy ocaklarından gelmiş olmaları sayesinde boş kalabilmiş olan gönülleri, kısa zamanda yurt sevgisiyle doldu. Görev hızıyla taştı. Bir arkadaşımızın, Alangu'nun dediği gibi, hem okullarında, hem de daha sonraları, durmadan epikalar yaratmağa durdular.

Köy çocuğunun okur - yazar katına çıkması, sonu gelmiyecek bir yolda yürümeğe başlaması demektir. Hem enstitülü öğretmenin kapasitesi, hem de horantanın, çevrenin, devletin durumu, köy çocuğunun tam eğitim görmesine engeldi. Enstitü çıkarlılardan bir takımı kapağı orta eğitim kuruluşlarına atıp kasabalara, kentlere ulaşıyorlardı ya, çocukların tümü köy çevresinde, güdük bilgiyle, kakılıp kalıyordu. Bu

durum kadın romancılarımız ve çıkarcı gazetelerimiz için müşteri hazırlamaktan öte bir yarar sağlıyamazdı. Sağlıyamadı da.

Dost'un geçen sayısında Fethi Naci'nin haber getirdiği Ömer Lütfi Barkan'ın görüşüne ne dersiniz? «Mütedavil sermayeli devlet çiftlikleri ile sıhhat, kültür kredi ve teknik merkezlerini bir araya toplıyan bu hakiki (yarınki) köy enstitüleri...»

Benimki de, bu da, alışılmamış görüşlerden sayılır, öyle değil mi? Binlerce sayfalık epika dolduran arkadaşlarımız darılmasınlar.

Kılavuz kuşak:

Arkasından hâlâ alık alık baktığımız yedeksubay - öğretmen hareketi, belki beş yıl sonra daha iyi anlıyacağız, yüzyıllardır pek eşine rastlamadığımız bir kalkınıp koşar adıma geçme çabasıdır. Birkaç yıl sonra gazeteleri, dergileri, gökçeyazın betiklerini sökmiye başlıyacak olan milyonları düşündükçe binbir «alışılmamış» geliyor usuma.

İlk önce şu kâğıt yoğaltımını devletçe bir kontrola bağlıyamaz mıyız diyorum. Biz kâğıdın tam özgür dağıtımına da pek alışık değiliz ama, şimdiki koşulların hızı içinde, bir takım gözlerin karanlıklar içinden belerdiğini görür gibi oluyorum.

Üç beş yıl sonraki okur - yazarların eline ne vereceğiz? Hiç düşündünüz mü bu yanı?

Demek biz, kılavuzluk etmekle görevli bir kuşağız. Köy enstitülerinden doğan sakıncaların daha büyük ölçüde fışkırıp ülkeyi sarmasını bir düşününüz. Bir de son yılların yayın çalışmalarını şöyle bir hatırlayınız. Özerdim dostumuzun telâllığını seve seve yaptığı kitaplar yığınını yüz boy, bin boy, onbin boy yükseltiniz. Sonra da yazarlarını, editörlerini, yayıcılarını hesaba katınız. Benim hatırlıyabildiğim şunlar :

Babıalinin namlı kuruluşu İnkılâp kitabevi, son günlerde Muazzez Tahsin Berkand'ın tam dokuz romanının ikinci, üçüncü, beşinci, sekizinci baskılarını çıkarmıştır. O caddenin, politik çalışmaları da olan, gene ünlü editörü, Türkiye Yayınevi sahibi Tahsin Demiray, Abdullah Ziya adında birinin yirmiden aşkın romanının ikinci, beşinci, onuncu baskılarını; yirmişer, otuzar, kırkar bin sayı halinde basmıştır. Berkand'ı tanıyan, bilen çoktur ama bu ikincisini (dost) un okurları arasında seçecek olanlar sınırlıdır. Kısaca tanıtayım: Her biri 300 - 500 sayfa tutan, Bizans devrinde yaşamış Türk cenkçilerinin serüvenlerini anlatan bu kitapların tek bir sayfasında, ağzı yüzü düzgün, grameri sentaksi yerinde, tek bir tümceye rastlıyamazsınız. Alışılmamış bir fikir, değil mi? Onbinlerce sayfada, (roman) adının onuruna uygun tek tümce demiyorum; böyle bir sav (roman) a sövmek olur. Ama tek bir tümce arıyorum ki, eli kolu kırık fiili faili dökük, yapısı çatısı çökük olmasın? Yok! Hepsini okudum mu? Hayır. Her ciltten dağınık düzende birkaç sayfaya göz gezdirdim.

Çeviri Kadın Gibidir

Orhan SUDA

İt osuruğundan kemençe. Sıkıysa çevirin bunu bir başka dile. Jean Gabin'in bir filmini hatırlıyorum: LA NUİT EST MON ROYAUME. İzmir Fransız Kültür Merkezinde gösterilecekti bu film. Ama türkçesine ne demeliydi? GECE BENİM KIRALLIĞIMDIR. Buram buram çeviri kokuyor. GECE BENİM ÜLKEMDİR. Bunun ötekinden aşağı kalır yeri yok.

Şöyle eli yüzü düzgün bir türkçe karşılık bulunamadı gitti. Sonunda bir arkadaş, biraz tuhaf gelecek ama ben buldum dedi: GECELER YARİM OLDU. Şarkısı da var. Hem de bayat mı bayat bir şarkı. Gel gör ki arkadaşın bulduğu karşılık filmin özünü de fransızcadaki anlamını da en iyi şekilde veriyordu. Gerçi filmin türkçe çevirisi «Geceler yarim oldu» diye yazılmadı ama o zamandan bu yana düşünür dururum: iyi, sanatlı, harikulade bir çeviri nasıl olmalı?

Bü konuyu birkaç yönden işliyebiliriz:

1 — Şıpın-işi çeviriler. (piyasa çevirileri)

2 — Teknik çeviriler,

3 — Bilim eserlerinin çevirileri

4 — Sanat eserlerinin çevileri.

Birincisini bir kalem geçelim. Üstünkörü bir yabancı dil bilgisi ve kalıplaşmış bir türkçeyle gününü gün etmek, «yolunu bulmak» için haftalık dergilerde, gazetelerde karşımıza çıkan çeviriler.... Bu çevirilerin çoğunun ya yazarı ya da çevireni belli değildir bile. Okuyucuyu avlamak, sürümü sağlamak için yapılır bu iş. Şehvetli bir dudakla, adaleli bir erkek vücudunun maceralarını anlatmak için en uygun yoldur bu.

İkincisi: yâni teknik çeviriler: Bu çevirilerde mesele bir konunun ya da bir eserin özünü, hattâ hattâ havasını verebilmektir. Bu işte önemli olan pratiktir; bir ko-

---

Gazetelerimiz, dergilerimizin çoğu, gökçeyazına merak sarmış sahtecilerin tüm betikleri, yazıları, tüm eski Türkçe din kitapları, safsata ve hırafe dolu tüm tonluklar, vagonluklar, depoluklar. Bunlar ülkenin dört bir yanına sürülüyor.

Üç beş yıl sonra eline betik alacak olan milyonlar için biz böyle hazırlanıyoruz işte.

Kılavuz kuşağımızın yapacağı bir iş var: Basılı biçime sokulmak için harcanan kâğıda uygun yollu düzeni yararlı bir gözcü örgüt kuramaz mıyız?

«Alışılmamış» lar bir süre uzayacak.

nunun bir makinenin, bir aletin bir ilâcın günlük hayatta neye yaradığını, ne için kullanıldığını anlatmak ve anlamaktır. Dil zevki, dile saygı sonra gelir bu işte. Çoğu zaman kelimeler, teknik deyimler olduğu gibi bırakılır. Türkçesi aranmaz bile. Zaten teknik gelişmenin hızı ve yaygınlığı içinde her şeye, her kelimeye karşılık bulmaya ne imkân ne de vakit vardır. Tabiî bu yolda öylesine başarı gösterenler çıkar ki evlere şenlik. kalkar **grue hydraulique**'i türkçeye sulu fahişe diye çevirir. **Un vol de reconnaisance**'a (keşif uçuşuna) minnet uçuşu der. Hem de bu minnet uçuşunu ikinci dünya savaşında ingiliz uçakları Berlin üzerinde yaparlar.

3 — Bilim eserlerinin çevirileri. Bence, burada, ele alınan, türkçeye çevrilecek konuyu iyi bilmek başta gelir. Bu temel şartla birlikte sağlam bir türkçe bilgisi ve yabancı dili doğru anlamak çevirmeni başarıya götürür. Ne yazık ki bizde henüz bu yolda iyi, tadına doyulmaz bir çeviri yapılmış değildir. Geniş okuyucu kitlesinin anlayacağı bir bilim eseri çevirisi yoktur bizde. Bir kısırlık, bir çoraklık vardır bu alanda. Dil bilenler bilim eserlerini, kendileri için okur incelerler. Bilimin bütün insanlığın malı olduğunu unuturlar. Anlamazlıktan gelirler. Bu konuları başkaları öğrenirse ben ne yaparım korkusu vardır âdeta.

Bizde bir Hegel çevirisi, bir Kant çevirisi gördünüz mü? Klâsikler serisinde çıkan M. Karasan'ın Descartes çevirileri anlamca doğru ama türkçe bilgisi, dil zevki yönünden eksiktir. Takur tukur dur. Hilmi Ziya Ülken'in Spinoza'dan çevirdiği «Etika» üzerinize afiyet, sadece bir çeviri hastalığıdır. Bak neler bilirim, neler çeviririm. Al da oku, der gibidir Hilmi Ziya. Tabiî bu arada hem Spinoza hem de türkçe SÜNDÜRÜLMÜŞTÜR.

Kala kala elde bir Eflatun çevirileri ile Adnan Cemgil'in çoğu yeri yanlışlarla dolu Diderot çevirileri ve Lütfü Ay'ın Voltaire'den çevirdiği «Felsefe Sözlüğü» kalıyor ki bunlar da türk gençliğine, türk halkına bilim ve felsefe dünyasını bütünüyle vermekten çok uzaktır. (Bu çeviriler yapılmamalıydı, faydasızdır demek istemiyoruz).

Bu alanda çeviriler yapmak isteyenler işledikleri, ele aldıkları konuyu iyice, adamakıllı bilmek zorundadırlar. Genel kültür, şöyle iyisinden, sağlamından bir genel kültür sonra da belli bir alanda özel kültür şarttır bu işte. İnsanlığın, insan topluluklarının harikulade tarihini, doğru bir şekilde anlamak, sindirmiş olmak ve gerçekten bilime inanmak gerektir Hür fikirli, gerçeğe saygı duyan, bilimin gelişmesinin ana yönünü temelinden kavrayan, türkçeyi seven, dilimizin imkânlarını, anlatma gücünü, yabancı dili şaşmaz bir doğrulukla bilen insanlar gerek bize. İşte o zaman ta Demokritos'tan günümüze kadar gelmiş belli başlı düşünürleri ve onların eserlerini türkçemize kazandırmış

oluruz; işte o zaman, Lucretius, Demokritos, Eflatun, Aristo, Descartes, Bocan, Montesquieu, Voltaire, Diderot, Hegel, Kant Engels, Einstein ve ötekiler türk okuyucusunun elinden düşmez.

Gelelim asıl konumuza, sanat eserlerinin çevirilmesi konusuna:

Bir sanat eseri (roman, hikâye, tiyatro, masal...) türkçeye nasıl çevrilmelidir? Nasıl çevrilmelidir ki lezzetle okunsun. Sanki türkçe yazılmış gibi, hem de çok güzel bir türkçeyle yazılmış gibi olsun.

Bunun için temel şart, çevrilecek eserin havasına girmek, eserle içli dışlı olmaktır. Her satırı, her cümleyi bir kuyumcu gibi işlemektir. O esere sanki kendin yazıyormuşsun gibi bir anne sevgiliyle bağlanmaktır.

Bunun için de belli başlı yollar şunlardır:

Deyimi deyimle, ata sözünü ata sözüyle, kuruluşu kuruluşla, kelime oyunun kelime oyunu ile, argoyu argoyla karşılamak. Bunlar olmadan bir sanat eserini bir başka dilde yeniden yaratmak, yazmak mümkün olmaz.

Saltıkov Sçedrin'in o eşsiz eserini Aziz Alpaut adında biri türkçeye çevirdi. Çevirdi de ne yaptı. Bence masalların canına okudu. Ve bu işi daha başlangıçta yaptı: BÜYÜKLER İÇİN MASALLAR dedi. Evet cümle dilbilgisi bakımından doğru ama dil sevgisi, dil anlayışı yönünden sakat, zevksiz. Bu cümlenin, doğrusu, türkçesi BÜYÜKLERE MASALLAR dır,

Çocukluğumuzdan beri işitir dururuz: baloncular «Bebelere balon» diye bağırırlar. Hiç çocuklar için balon diyen baloncu gördünüz mü?

Yanılmıyorsam Saint Exupery'nin Pilote de Guerre'inde (Savaş Pilotunda) şöyle bir cümle geçiyordu: JE PENSE PAR CONTRADİCTİON. Kime gösterdimse, kime sordumsa iyi bir karşılık alamadım. Sorduklarımın hepsi cümleyi doğru anlıyorlardı Canım işte TEZATLARLA DÜŞÜNÜYORUM demektir bu diyorlardı. Hem de iyi fransızca bilenler söylüyorlardı bunu. TEZATLARLA DÜŞÜNÜYORUM. Ne demektir bu? Bunun neresi türkçe. İstediğim karşılığı veremediler bana. Oysaki bu cümlenin türkçedeki karşılığı şöyle olmalıydı: DÜŞÜNCELERİM BİRBİRİNİ TUTMUYOR.

Ben onlardan daha mı iyi fransızca biliyorum. Hiç te değil. Ama aramızda bir fark vardı. Ben dilimizi seviyorum. Dilimize saygı duyuyorum. Türk dilinin anlatım gücünü araştırıyorum. Övünmek için söylemiyorum bunu.

Ne kadar iyi dil bilirseniz biliniz, her eseri, her yazarı türkçeye çeviririm diyemezsiniz. Derseniz yanlış olur bu. Bir çevirmen her eseri çevirebilir. Ama asıl çevirdiği, çevireceği birkaç yazar vardır. İşte onları hakkıyla çevirebilir, onları kazandırır ana diline.

Dikkat edin bir yazara bel bağlamış kaç çevirmen vardır bizde? Parmakla sayılacak kadar

azdır. Bir Garcia Lorca çevirmeni, bir Andre Gide çevirmeni, Bir SHAKESPEARE çevirmeni, bir Şolohof çevirmeni yoktur bizde. Bir eseri kelime kelime çevirmek, anlamına bağlı kalacağım, söz dizimini gözden kaçırmıyacağım diye çevirmek sadece akıntıya kürek çekmektir. Bence bir suç işlemektir. Cevdet Perin **Vadideki Zambak**'ı türkçeye çevirmemiştir. Hani sinema delisi kızlar, oğlanlar vardır, her gördükleri filmi anlatmaya kalkarlar. İşte Cevdet Perin'de onlar gibidir. **Vadideki Zambak**'ı türkçeye çevirmemiştir o. Sadece anlatmıştır. Üstelik kötü bir türkçeyle anlatmıştır. Biz Henriette'i de, Felix'i da buzlu bir camın arkasından görürüz. Ortada dolaşan sadece görüntülerdir. Tahsin Yücel'in **«Fabrication»** çevirileri.. Böylesine çevirmecilik değil ithalatcılık denir. (1)

Bir de öbür yanda Ataç'ı, Sabahattin Eyüboğlu'nu ele alın, bazı yanlışlarına rağmen Can yücel'in şiir çevirilerini ele alın. Çevireceği eser üzerinde düşünen, kafa yoran, şu cümleyi türkçede en iyi nasıl anlatabilirim diyen insanların çabasını göreceksiniz.

Yazıma başlarken «İt osuruğundan kemençe» demiştim. Gene de söylüyorum. Bu cümleyi nasıl çevirmeli? Bunun Fransızcada mutlaka bir karşılığı vardır. Bunu karşılayacak bir deyim mutlaka vardır. Bu günlerde bu deyimi bulmaya çalışıyorum. Bulunca sizlere de söylerim.

Sabah Keyfi

Karşı evin bacası
Bacası derken vapur
Vapur derken deniz
Deniz derken balık
Balık derken büyük
Büyük derken küçük balığı yutar

Karşı evin bahçesi
Bahçesi derken ağaç
Ağaç derken dalı
Dal derken kedi
Kedi derken köpek
Kavga dediğin bundan çıkar

Karşı evin penceresi
Penceresi derken kız
Kız derken nişanlısı
Nişanlı derken yakışıklı
Yakışıklı derken subay
Subay derken paşa
Paşa derken
Ya ya ya şa şa şa
Fenerbahçe çok yaşa.

Nüzhet ERMAN

Bu konuda daha söyleceklerim var. Şimdilik hoçca kalın.

(1) Çevirinin ne olmadığını anlamak istiyorsanız. Oktay Akbal'ın Camus'den çevirdiği «Veba» yı okuyunuz. Gözüpekliğin, vurdumduymazlığın, sorumsuzluğun bu kadarına da pes doğrusu.

"Ve Çevremizde Umutsuzluk Belâsı"

Fethi NACİ

Yaşar Kemal'in, 22 ocak 1961 günlü Cumhuriyet gazetesinde, «Karmakarış» başlıklı bir yazısı yayımlandı; toplumsal koşullardan, aydınlardan, umutsuzluktan, Yunus'tan söz açan bir yazı.

Toplumsal sorunları kendine dert edinmiş bir yazardır Yaşar Kemal; bu sorunları nasıl anladığını araştırmak, aynı genel görüşlerden yola çıkan aydınların düşünceleri arasındaki ayrımları — kimi zaman karşıtlıkları — ortaya çıkarmağa çalışmak, bizi birtakım ortaklaşa doğrulara yaklaştırabilir, sanıyorum. Çünkü aynı temel ilkelere bağlı olmak, somut sorunlar üzerinde aynı çözüm yollarına varmamıza yetmiyor. Herkes kendi çıkar yolunu, kendi doğrusunu söyleyecek, başka çare yok. Yanılgılar içinden ortaklaşa doğrulara varacağız.

I.

Yaşar Kemal'in yazısı «koşullu yazı» olmuş, bol bol koşul sözü ediyor, ediyor ya, kimi yerde bu sözle, daha doğrusu, «toplumsal koşul» sözünü edenlerle eğlenerek yapıyor bunu. Örneğin, «Koşullar bunu da bize çok görürdü. Kimbilir!» derken.

Yaşar Kemal'in «toplumsal koşullar» dan ne anladığını göstermek için yazısından bir parçayı alıyorum: «Sosyal koşullar önüne geçmiş, sosyal koşullar şunu yapmış bunu yapmış. Belli, besbelli bir şey. Bunun önünde boynumuz kıldan incedir. Ne yaparsa sosyal koşullar yapar. Önüne geçemezsin. Onun dışındaki çırpınışlar bir özlemden öteye geçemez.» Daha aşağıda da, «Toplum koşulları insanları varılacak yere eninde sonunda uaştırır, dediler. İnandık, iman ettik. Önünde boynumuz kıldan incedir.» diyor.

Yaşar Kemal'e «koşul» dan ne anladığını sormak gerek; çünkü «koşul» sözcüğünü, neyi karşıladığını iyice düşünmeden, gelişi güzel, kullandığı belli; yanlış yargılara varmasının nedenlerinden biri bu. Örneğin, «Ne yaparsa sosyal koşullar yapar. Önüne geçemezsin.» ve «Toplum koşulları insanları varılacak yere eninde sonunda ulaştırır, dediler. İnandık, iman ettik.» derken «sosyal koşullar» ve «toplum koşulları» nı «toplumsal kanunlar» anlamına kulandığı belli. Oysa toplumsal koşullar başkadır, toplumsal kanunlar başka. Toplumsal kanunları tanımak, böylece zorunlukların bilincine vararak toplumsal koşulları değiştirmek mümkündür. Ne var ki toplumsal kanunlar, toplum içinde, bizim irademizden bağımsız olarak, olup biten oluşları yansıtan nesnel kanunlardır. Bunu yadsımak, giderek

bilimi yadsımaya varır; oysa bilimi yadsımak, her türlü önceden görme olanağını, yani toplumsal koşulları değiştirmek olanağını yadsımak demektir. Tabiat olaylarına olsun, toplum hayatına olsun, ancak bunların kanunlarına dayanılarak egemen olunabilir. Sputnikler, çekim kanununu yadsımanın değil, çekim kanununun gereklerine uymanın sonucudur. Mekanik gerekirciliğin kaderciliğine karşı, idealist gerekmezciliğin (indéterminisme) serüvenciliğine karşı, toplumsal kanunların gereklerine uymaktan başka çare yoktur.

«...dediler. İnandık, iman ettik.» diyor Yaşar Kemal. Yukarıya aldığım sözleri, Yaşar Kemal'in özgürlük zorunlukları idrak etmektir ilkesini kaderci bir görüşle yorumladığını gösteriyor; bunun sonucu, geleceği kendinde taşıyan toplum katının yaratıcı gücünü ve taşıdığı özgürlük ögesini yadsımaya varır. Kimbilir, belki de Yaşar Kemal'e, «İnsanlık ancak çözebileceği sorunları koyar; çünkü, yakından bakınca, bu sorunların ya yalnızca bunları çözmek için gerekli maddi **koşulların** olduğu ya da hiç olmazsa oluş yolunda bulunduğu yerlerde ortaya çıktığı görülür.» demişlerdir de o böyle anlamıştır. Toplumlar, tarihin her döneminde, bu döneme özgü sorunları koyar ve çözerler. Çünkü «İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar, ama canlarının istediği gibi, kendi seçtikleri **koşullar** içinde değil, geçmişten kendilerine kalan **koşullar** içinde.» Önemli olan, geçmişten kalan koşulları bilimsel bir yöntemle araştırıp ortaya koymak ve bu koşullar içinde «Ne yapmalı?» sorusunun karşılığını aramaktadır.

II.

Yaşar Kemal, yukarıya aldığım sözlerinden sonra, şöyle diyor: «Bir de başka bir şey, ya sosyal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak. İnsan topluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde olmak... Geride kalmakta direnmek... Geriliği zorlamak.»

Yaşar Kemal, iki ayrı durumu birbirine karıştırıyor: Bir ülkenin **toplumsal koşullarının** getirdiğinin gerisinde kalmak ve **insan topluluğunun** vardığı yerin çok gerilerinde olmak. İnsan topluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde olmak toplumlar için düşünülebilir. Bunun da birtakım tarihsel, ekonomik toplumsal, siyasal nedenleri vardır. Böyle bir toplum içinde yaşayan bireylerin — ne denli güçlü olurlarsa olsunlar —, insan toplluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde bulunan kendi toplumlarının belirli, özel koşulları içinde yaşamaktan başka ellerinden bir şey gelmez. Örneğin bir toplum yarı feodal düzende, bir başka toplum kapitalist düzende, daha başka bir toplum da sosyalist düzende yaşayabilir. Henüz kapitalist bir düzenin bile kurulamadığı, düne kadar derebey artıklarının siyasal gücü ellerinde tuttukları ülkemizde aydın bir kişi, nesnel koşulların sonucu olarak, insan topluluğunun vardığı yerin — ister istemez — çok gerilerindedir. Bu, insan topluluklarının vardığı yer ile kendi toplumumuz arasında bir ilişki yok demek değildir. İnsan topluluklarının gelişme-

mesinin yaşadığımız toplumun koşullarını değiştirmekte etkisi, payı vardır. 1839 Tanzimat Fermanı'ndan tutun da 1946 da çok partili dönemin başlamasına değin — ve 1946 dan sonra da — bir çok gelşimede «insan toplulukları» nın gelişmesinin — daha doğrusu bizim toplumsal koşullarımızın dışındaki gelişmelerin — etkisi büyüktür. Yaşar Kemal bu ilişkiler üzerinde durmuyor.

Toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak diyordu Yaşar Kemal. Bence tam karşıt bir durum var. Türkiye'de aydınlar toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmamışlar, genel olarak, insanlığın ekin kaynaklarından yararlanarak, toplumsal koşulların yalnızca ürünü olmaktan kurtulmağa, bu koşuları aşmağa — düşünceleri bakımından — çalışmışlardır. Gerçi batının ekin kaynaklarından yararlanma, başlangıçta, ancak iç toplumsal koşulların elverdiği— belirlediği de diyebiliriz — ölçüde olmuştur; gene de toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak söz konusu olamaz. Tarihimizden buna pek çok örnek verilebilir. Örneğin feodal Osmanlı toplumunun aydınları olan Jön Türkler, çağlarında, batıda çok daha ileri düşünceler kaynaşırken, 1848, 1871 olayları olurken, bula bula meşrutiyet ideolojisini bulmuşlardı, ama düşünceleri gene de toplumsal koşullardan ilerde idi.

Türkiye'de aydınları sorunu toplumsal, koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak değil, bu koşulları — toplumsal kanunlardan yararlanmak yoluyla — çözümliyerek bu koşuların bilincine vararak, belirli dönemlerde nelerin yapılabileceğini bilmektir. Biraz aşağıda değineceğim «umutsuzluk belâsı», toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmanın değil, gene bu koşulların sonucu olarak, toplumla ilişki kuramamanın, toprağa yerleşmemenin sonucudur; soyutlamalar yüzünden idealizme kayışın, idealist gerekmezciliğin serüvencisi durumuna düşmenin sonucudur.

III.

Yaşar Kemal şöyle devam ediyor: «Ama şimdi, şimdi yirminci yüzyıl. Sosyal koşullar bizi daha insan olmağa, insanları sömürmemeğe, aşağılatmamağa zorluyor. Elbirliğine, kardeşliğe zorluyor. Artık iş tam kertesine gelmiş. Biz daha çırpınıyoruz. Her şey gün gibi ortadayken biz daha bocalıyoruz.»

Yaşar Kemal'in dilinde «koşul» Divan Edebiyatının gülü gibi, bülbülü gibi bir mazmun haline geliyor; koşul'u içeriğinden soyarak kullanıyor Yaşar Kemal. Böyle olduğu içindir ki yazısında «koşul» bir şeyi karşılamıyor, boşlukta kalıyor. Bu cümlesinde de yirminci yüzyılın genel koşullarıyla Türkiye'nin özel koşullarını birbirine karıştırmış. Her şeyin gün gibi ortada olduğunu görenler aydınlardır, daha doğrusu, aydınlar çoğunluğudur. Çünkü aydınlar yalnız Türkiye'li değil, yirminci yüzyıllı; çünkü aydınlar batının ekin kaynaklarından yararlandıkları için, yaşadıkları toplumsal koşulların bilincine vardıkları için — daha doğrusu,

Ağıtlarda Varolmak

— Haşmet Akal'ın ardından —

Aydınlık bir sabahtı koyup gittiğin
Yalnız karanlıkların ardında
Düşünceler yürüdü sessiz
Kavganın olumsuzluğunu yaşıyoruz bir daha.

Yokluğun verdi Cuma'nın ilk ışıklarını
Bir bir ısladım
Fırçalar boyada kaldı
Tablolar tablolar yarım.

Nerde şimdi düşündüğün ak yıllar
Geçer gider gecelerden gündüze
Solgun umutlar içinde tedirgin
Ağrısını bıraktın kırık dalların bize.

Anlatır durur gerçeğini son gelen
Söyleşir yana yakıla
Al Haşmet Ağabey
Sevdiğin renklerden bir demet yaptım sana.

Halil UYSAL

---

varabildikleri ölçüde — her şeyin gün gibi ortada olduğunu biliyorlar. Yoksa aydınlar yalnızca toplumsal koşullar'ın ürünü olsalardı, toplumsal ve ekonomik bakımdan geri olan bir toplumda düşünce bakımından ileri bir aydın yetişir miydi? Yaşar Kemal'in gözünden kaçan bir şey var: toplumsal koşullar **kendiliğinden** bilinç getirmez; bilinç, ekonomi, tarih, felsefe bilgileriyle var olur. Aydınların toplumsal görevi de budur zaten: geniş kitlenin henüz açıkça göremediği gerçekleri görmek ve anlatmak. Aydınlarda açık - seçik olan bilinç geniş kitlede bir bilinçaltı olarak bulunur; çünkü, sonuç olarak, aydınlar da, geniş kitle de aynı koşullar içinde yaşar.

Ülkemizde en yanlış yargı, «Ama iş tam kertesine gelmiş.» yargısıdır; bu kolay, bu kişiyi rahat ettiren, ama gerçeği gözden saklamaktan başka bir şeye yaramayan yargıdır. İşin tam kertesine gelmesi nice emeklere, nice kayıplara, nice sonu gelmez savaşlara bağlı... Bence, ülkemizde, bu toplumsal koşullar içinde, Yaşar Kema'in cümlesinin tam tersi

doğrudur: «Toplumsal koşullar bizi daha az insan olmağa, daha namussuz olmağa, insanları sömürmeğe, aşağılatmağa zorluyor. Elbirliğini, kardeşliği önlüyor!...» Öylese nedir bizi ayakta tutan? «Gerçeğimde düş —Düşümde gerçek— İnancım benim dikili ağacım» diyordu bir şiirinde Melih Cevdet.

IV.

Yaşar Kemal, «İnsanlar her zaman, her zaman iyiye, güzele, ileriye doğrudur.» diyor. Oysa, daha yukarda, «Umutsuzluk (...) çıkarcılar, sömürücüler için bulunmaz bir nimettir.», «Umutsuzluk (...) soyucuların, kötülerin yardımcısıdır.» diyordu. Demek ki bir toplumda iyiden, güzelden, ileriden yana insanlar olduğu gibi, soyucular, kötüler, çıkarcılar, sömürücüler de var. «İnsan» dan saymıyor mu Yaşar Kemal onları?

Yaşar Kemal, sorunları, belirli toplumlara göre, belirli koşullar içinde incelemiyor; olayları, gerçekleri birbirinden ayırarak soyutlama yapıyor.

V.

Yaşar Kemal, aydın - halk ilişkisi konusunda, şöyle düşünüyor: «Kendi koşulları, kendi gerçeği, yirminci yüzyıl gerçeği halkı zorlar. Halk da kendi sınırlarını... İyilik, güzelik, ilerilik, savaşında halkla birlik olmalıyız. Başka hiçbir çaremiz, çıkar yolumuz yok. Karmakarışıktan, karanlıktan, umutsuzluktan ancak ve ancak böyle kurtuluruz.»

Yaşar Kemal'e göre halk iyilik, güzellik, ilerilik savaşında, aydınlar da bu savaşın dışında. Yaşar Kemal'in bulduğunu sandığı çıkar yol, aslında, çeviri bir çıkar yol reçetesi. Oysa hazır reçetesi yoktur çıkar yoların, her toplum kendi gerçeklerine göre çıkar yolunu bulmak zorundadır. Bu yüzden Yaşar Kemal'in, örneğin Fransa için doğru olan, sözleri söz konusu Türkiye olunca yalnış oluyor. Çünkü Fransa'da halk ekonomik savaşını yapmak için sendikalarda, siyasal savaşını yapmak için partilerde teşkilâtlanmıştır. Halkın savaş çizgisi, en gerçek, en ileri savaş çizgisidir; çünkü bu çizgi, bilinç ile kendiliğindenliğin birleşimi olan, bilimsel düşüncenin eylem haline geldiği bir çizgidir. Orta tabakadan gelen aydın kişi, ancak halkın savaş çizgisini benimseyerek, «karmakarışıktan, karanlıktan, umutsuzluktan» kurtulabilir. Bize gelince, «iyilik, güzellik, ilerilik savaşında halk» tan söz açmak, ya gerçeği görmemekte direnmektir, ya da bilinci yadsımak, kendiliğindenliğin ardından sürüklenmeği kabul etmektir. Prof. Bahri Savcı, bir incelenmesinde, şöyle diyor: «Siyaseten ve sosyalman da az gelişmiş bir ülkede, demokratik vetirenin işlemesinin ilk çağlarında, kendi ağırlığını hisseden halk tabakalarının siyaset safhasındaki rolü pek müsbet olmayabilir. Bu ilk çağlarda halk tabakaları, daha çok, kısa vadeli iktisadî menfaatleri ile moral ve sosyal alandaki muhafazacı eğilimlerinin tatmini ile ilgilenir. Fakat demokrasi de dayandıkça, onun terbiyetkâr tesirlerini almakta devam edilmiş olur ve artık, halk tabakaları, iktidarı tâyin eden tercihlerini, daha zengin ve ye-

tişkin düşüncelerle yapar.» (Türkiye'de İnsan Haklarının Gelişimi, s. 17)

VI.

«Ve çevremizde umutsuzluk belâsı.» diyor Yaşar Kemal. «İnsan bir karanlık bir karmakarışıklık, bir umutsuzluk içinde kalıyor.» diyor. (Yaşar Kemal, bunu, başkaları için, «çevre» için söylüyor; kendi umutlu bir yazar.)

«Karmakarışıktan, karanlıktan, umutsuzluktan» nasıl kurtulacağız? Budur Türk aydınlarının ölüm - dirim sorunu!

Unutulmaz bir mısra vardır, bir halk türküsünde: «Gözüm göre göre vurdular beni.» Turgut Uyar da «Ey bilene bilene tükenen bıçak» diyordu. Bu mısralar biraz da bizim hikâyemiz. Ne yapmalı? Sorunlarımıza hep hazır çözüm yolları aramışız. Kendi ülkemizin sorunlarını ancak kendi koşullarımızın bilincine vararak çözebileceğimiz halde hep çeviri çözüm yollarına bağlanıp kalmısız; en önemli olanı, **bugün yapılması gerekeni,** bu bilgi, bu sabır, bu yürek isteyen güzel işi yapamamışız. Sonuç meydanda: idealist indeterminisme'in serüvencileri olmaktan öteye geçememişiz. Çoğu aydınlarımız, çaresizlik içinde, toplumsal sorunlara bireysel çözüm yolları aramış, ya da bir esirgemezlik duygusu ile «Gözlerimi kaparım - Vazifemi yaparım» (Büsbütün başka bir anlamda) demişiz. Bunun kaçınılmaz sonucu elbette düş kırıklığı elbette umutsuzluk olur!

Kimi aydınlarımız da Yaşar Kemal'in düşündüğünün tam tersini söylerler: «İyilik, güzellik, ilerilik savaşında olanlar yalnız aydınlardır. Aydınlar halka bilinç getirmeli, bilinç verdikleri bir halka birlikte, halkın davası için savaşmalıdır.» Burada aydın - halk ilişkisi, bir öğretmen - öğrenci ilişkisi gibi anlaşılıyor; aydınla halk hep birbirinden ayrı, hattâ birbirine karşıt kabul ediliyor. Aydınlardan, başkalarının davasını — halkın davasını — savunmak için, kendilerini vermeleri isteniyor. Bence aydınlarımızı sürekli yanılmalara götüren nedenlerden biri de budur: kendilerini toplum koşullarından büsbütün bağımsız sanmak ve iğreti, yapma, geçici bir aydın - halk ilişkisinden öteye geçememek. (Yaşar Kemal'in 27 Mayıs'tan sonra yaptığı röportajlar, yazdığı yazılar hatırlansın!)

Ben kendi çıkar yolumu söylüyorum: Aydınların halkla birlik olmaları, Yaşar Kemal'in sandığı gibi halkın ardından sürüklenmeleri demek değildir; bu durumda aydın toplumsal görevini yapmamış, aydın kişi niteliğini yitirmiş olur. Aydını bütün bütün halkın dışında bir öğretmen gibi görmek başkalarının davalarını savunan esirgemez (fedakâr, bir kişi saymak da yanlıştır; bu durumda aydın - halk ilişkisi iğreti, yapma, geçici bir ilişki olmaktan öteye gidemez. **Aydınların «karmakarışıktan, karanlıktan, umutsuzluktan» kurtulmaları, bence, aydınların, maddî - toplumsal çıkarlarını, toplum tabakası olarak çıkarlarını, halkın sınıfî çıkarlarıyla içten bir birlik halinde görmeleriyle mümkündür.** Bırakalım halk için savaşmak sözünü, bu sözdeki bayalığı, aydın kendini beğenmişliğini görelim, bırakalım o bencil esirgemezlik duygusunu; kendimiz için savaşalım,

TURGUT UYAR

Gecikmemiş

KOCA MEYDANLARDA AT KESERLER
KOCAMAN KUPALARDAN SU İÇERLER
ADAMLAR BÜYÜK, KALIRLAR
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER

---

kendi gerçek - toplumsal çıkarlarımız için! Halkın çıkarlarından ayrı değildir bunlar!

VII.

Yaşar Kemal'in iyi niyetli bir yazar olduğuna, iyilik, güzellik, ilerilik savaşında bir yazar olduğuna inanıyorum. Ama yazısında söyledikleri bizim gerçeklerimize uymuyor, bence. Benim söylediklerim de başkalarının düşüncelerine uymayabilir. Bunun için herkes kendi çıkar yolunu söylemeli diyorum. «Bunları söylersem benim için ne derler?» korkusunu bırakalım, diyorum. Hiçbir sorunu çözülmemiş bir ülkede başka çaremiz var mı?

Meytup
1960 ?

SEVGİLİ BABANECİYİM

AT AT TUT
SUNA TOPU TUT AT
BEN ARTIK OKLA GİDİYORUM
NE GÜZEL GİDİYORUM
BÜTÜN ÇOCUKLAR HEP GİDER AKŞAMA KADAR
NE GÜZEL AKŞAMA KADAR
AT AT TUT SUNA KADAR
ANNEM BABAM İSE GİDİYORLAR
SEN GEL BANANECİYİM
SEN GEL
ANEM BABAM EVDE OLMUYORLAR
BEN OKULDAN GELİNCE HEP CAMDAN BAKIYORUM
SUNAYLAN
BİZİM EVİN CAMINDAN DIŞARSI GÖRÜNÜYOR
BİZİM EVİN DIŞARSI SOKAK
KİMBİLİR NE GÜZEL SOKAK
BEN HEP SOKAKABAKARIM
SUNAYLAN
BAZAN ÜŞÜRÜM AÇIKIRIM
PORTAKAL YERİM O ZAMAN HİÇ AĞLAMAM
HİÇ AĞLAMAM
ANNEM EVDE DEĞİL
UĞUR NE İYİ ORDA
SEN HEP SEVERSİN ONU KUCAINDA
ANNEMLENBABAM İŞLERİNE GİDERLER
NAPSINLAR BORCUMUS VAR DERLER
ZİYANI YOKKİ DİYİLMİ
DİYİLMİ BABANNE
BİZDE KENDİ KENDİMİ ÇOK SEVİYORUZ
SUNAYLAN
SEN GEL BABANNE SEL GEL.

21

Meytuptur
1961

SENİN ELLERİNDEN ÖPERİM
EN İYİ ELLERİNDEN ÖPERİM
SEN NASILSIN BEN NASILIM
BEN İYİYİM.
BİZ SUNAYLAN DARILDIK
SEN GEL ARTIK...
BİZİM EVİN GECESİ VAR
SEN GEL ARTIK
ALTAN ATA OT AT
DİYİL Mİ BABAANNE
ALTAN NE İYİ ÇOCUK
DİYİL Mİ BABAANNE
ATLARA OT ATARKEN
ANNEM BABAM DİYOR Kİ
SOKAA ÇIKMA DİYOR
BENDE HİÇ ÇIKMIYORUM BÜLSEN NASIL ÇIKMIYORUM
SEN GELİRSEN HİÇ ÇIKMAM
BİZİM EVİN YILDIZLARI VAR
PENCERENİN GECE
GELİRSEN GÖSTERİRİM
SUSMADAN GÖSTERİRİM
ANNEMLER UYUYUNCA GÖSTERİRİM
ANNEMLER UYUYUNCA BEN BAKIYORUM
DURMADAN DURMADAN GÖZÜMLE BAKIYORUM
BİZ SUNAYLAN DARILDIK
BEN YALNIZIM DARILDIK
HEP YALNIZDIM DARILDIK
BİZİM OKULDA AĞAÇ VAR ÇIKARIM
HAVUZDA VAR BİZİM OLKULDA
KOCAMAN DERİN BİR HAVUZ
BALIKLI HAVUZ...
BELKİ İÇİNE DÜŞERİM
BELKİ BALIKLARI BENİ YER
SEN GEL ARTIK
BABAANNE SEN GEL?????

..... ve çocuklar evine gider ....

Allahın Belâsı veya İblis

Veysel ÖNGÖREN

Halk ön plâna alınmadan «Bırakılmış Biri» açıklanamaz. Onda her nenden önce halk vardır. Bu halkın tarihin akışı içinde bir yeri. Yazarın kuruntularından, hayalinden çıkarılmamış, gerçekten yaşamış, yaşıyan bir halk. Devrimlere karşın Osmanlı yanını olanca alışkanlığı ile sürdüren bizim halkımız. Aydınıyla, karasıyla (cahil).

Ne var ki bütün yönleriyle değil. Sade; taassubu, durmuş dinmiş yanı, mizahıyla. Bu üç yanı kusursuz bir gözlemle yansıtmış. Bu gözlemlerin gücünü anlatabilmek için apayrı bir inceleme yapmak gerekir. Belirli bir halkın, belirli birkaç yanını ortaya koyan Duru'nun bu davranışı üzerinde durulmaya değer. Gözlem gücüne sahip adam neden öte yana geçmemiş veya geçememiştir. Bundan da başka neden belirli bir halkı aşıp «Halk Tözüne» ve «Halk Kavramına» inmemiştir. Buraya bir nokta koyalım.

Bu halkı beğenmediğini, üstelik sevemediğini, tiksindiğini görüyoruz. Bu ulusunu horlayan bir kişinin tutumu olamaz. Esasta söz konusu ettiği ulusu değil, belli yıllar arasına sıkışmış, ulusundan bir parçanın sınırlı birkaç yönüdür. Fakat ortaya koyuştaki tek yanlılık başka bir yönden dikkati çekiyor. Bu, önemli. Öykülerindeki halkla ilişkilerinin olumsuz olduğunu kolayca saptıyabiliyoruz. Bu halkla bağı yoktur. Onlardan değildir. Dünyanın herhangi bir ulusunu anlatsaydı gene ayni yerlere eğilecekti. Kedilerden yazsaydı gene ayni olacaktı. Burada kendimize bir açıklama başlangıcı yakalıyabiliyoruz. Bu durum, yazarın nesnel olduğu kanısını doğururken, öbür yandan da taassuba, dinmişliğe karşı biri olduğunu, fakat bunu belli bazı biçimler içinde tanıyabildiğini ve mizah yanının ağır bastığını yansıtıyor. Kendisiyle halkı arasında, küremiz arasında bilinciyle varabildiği ortak yön budur. Buraya da bir nokta koyalım.

«Bırakılmış Birinde» bu halkın yanısıra bir de bir «Kişi» var. Açıkca belirtilmemiş, yalnız «Hamza ve İki Arkadaşı» gibi öykülerde, örneğin İzabelle İbrahim'in arkadaşında işlenmiş kişi. Bu kendi kendine yeten veya yetmiye çalışan kişidir. Duru'nun tüm öykülerinde fedakârlıklar, büyük yardımlaşmalar, kahramanlar, iddialı kişiler yoktur. En önemlisi birinci kişi diye bir nen bulamazsınız. Hepsini tarayın «İşte yazarın istediği adam» diyemezsiniz. Gene hepsinde bulduğunuz olumlu değer yargılarını birleştirin örnek kişi çıkaramazsınız. Karamsar bir yazar olduğu

söylenen Duru'ya bu açıdan bakmak gerekir. Sadece yıkar. Halk hakkındaki gözlemleri doğrudur. Yakınmaları ise tedirgin edilmekten gelir. Toplum kaygısı ile düştüğü tedirginliğin yanısıra, kişisel tedirginlikleri de vardır. Toplumda kişi belirli bir noktaya kadar arkadaştır, koca, karı, oğuldur. vb. Ondan sonrası kendisidir. Ve toplum vardır. Toplumdan aldıkları da vardır, topluma verdikleri de. Kişi olarak aşırı yardımları, fedakârlıkları gereksizdir. Bu toplum kurumların ve kişinin işidir. Duru sarsak, güçsüz adamı sevmez. Öte yandan şuna kahraman buna falan demek de yersizdir. Kimse toplum gücünden yukarı çıkamaz, onu yenemez. Duru bu saldırganlıktan, kişilerin bu aşırı duygusallığından, olumsuz tutkularından yakınır. Bu o kadar çok ki, çok söyler. Buna karamsar denemez, doğrudur. Doğru adam, kötüyü söylediği zaman karamsar kabul etmek, asıl karamsarlıktır. Yani, kötüden aşırı korkmak, yenilemiyeceğini sanmak, ortay akoymaktan kaçınmak, o gücü bulamamaktır. Süsleyip, tatlılaştırıp sevmiye çalışmaktır. Kestirmeden başeğmektir. Duru bunu yapmadı, sanırım yapmıyacak da.

Bu çizgide birine ben, gerçek toplum adamı derim.

Bir de nihilist, anarşits lâfı var. Adam bir neni yıkmak isterse ve o nen yıkılmaya yargılıysa o adam nasıl nihilist oluyor? O halde nihilistlik sağduyudur. Olumluluktur. Duru'nun yıkmaya çalıştığı nenler küf tutmuş, kokmuş nenlerdir, bırakın yıksın. Böylesi yazara ayıklayıcı derler.

Duru, ister istemez Sait Faik'i hatırlatır. Yüzeyde kalan bir gözlemle yaklaşma gibi görülen bu hatırlatma aslında derin bir ayrımdır. Hatırlatır; Sait Faik'te de geniş ölçüde halk vardır. Ama hep kişilerdir. Sevdiği beğendiği adamı alıp kendince evirip çevirerek öykülerine koymuştur. Toplum açısından önemli özellikleri yoktur. Çok dolaylıdır. Sait Faik bir toplumcudan çok feylesoftur. Nesnel olmamıştır. Nesnel olduğu konu insansı değerlerdir. Ne kadar nesnel olunabilirse. Duru'da ise insanın kişi olarak önemi yoktur. Toplumda içlemi oldukları tip olarak önemlidirler. Nesneldir. Hatırlatır; Sait Faik'te de bir kişi vardır. Bu, toplum adamı değildir. Doğada yaratıktır. Kentler, töreler, yasalarla, kendi psikolojisi ile kavgadadır. Hayalleriyle, zevkleriyle, kaprisleriyle insandır. Bu kişiyi bize bunca sevdirten, saydırtan nen insansı değerlere oturtulmuş olmasıdır. Duru'nun öyküleri toplumbilim gözüyle, Sait Faik'inkiler psikoloji ve felsefe gözüyle tartıya vurabilir.

Ötedenberi toplumcu yazar diye bir sorunumuz var. Yazılanlar içinde doğru olmıyanlarını da gördüm. Yani tam gerçeğin zıddı. Ütopyolar var, kuruntular var, hele büyütmeler, ufak bir gerçeği dağ gibi büyütüp romanlaştırmak daha çok. Kimse halkın özüne, onu sıkan kafasındaki çembere, gene onun açısından gitmemiştir. Hep kendi açılarından, Tevfik Fikret zamanındanberi bilinen beylik, dinsel sömürmeden gelen daracık taassup yergileriyle gitmişlerdir. Gerçi Duru'da bu kadarına varmıyor. Zaten böyle bir savısı da yok. Lakin kendi açısından

aldığı halde, gına gelen sefalet, ezilme, o mutlak haklı, masum halkcık ayaklarına da düşmüyor. Halkın kafasındaki örümceği muska, tevekkel tü taalallah kalıplarına gereksinme duymaksızın, gereksenenlerden, pekâlâ daha iyi verebiliyor. İnandırıyor. Güzel olan, asıl olumlu olan suçu, onda bunda değil, halkta buluyor. Halka yükleniyor. Sevimli bir tutum. Bence ilk toplumcu yazarlarımızdan biri Duru'dur. Nesnel bir çabayla bir yandan toplumun çok önemli yanlarını öykü kurallarıyla, bir yandan «Toplumsal Kişi» yi verebildikten sonra. Bunu bir temele dayanarak, bilim kafasıyla yapıyor. Bilmediğini de yazmıyor.

Sait Faik'i yukarda söylediğim yanlarıyla aşmış olduğu kanısındayım. Sait Faik'i aşmak ise Türk öyküsüne yeni bir biçim vermek demektir. Nezihe Meriç'ten sonra bu biçimi sağlıyabilen ikinci öykücü. Bir süre sonra biribirlerinden olumlu etkiler alabilecekleri saptanabilir. Bu ise öykümüz için iyi olur.

«Bırakılmış Biri» nde yer yer görülen, sonraki öykülerinde, örneğin «İki Kafaya Bir Şapka», «Denge Uzmanı», «Konuk» da açıkca ortaya konan bir yön var. Bu doğaüstü meselelerine eğilimdir. Bırakılmış Biri'nde önemli bir açıklama bulunmaz. Fakat İki Kafaya Bir Şapka'da iş değişir.

Orada Ömer insanoğludur. Kendini bulduğu evrende yaşantısını sürdürmesi gerekir. Dilenci yol gösterir. O, ona uyar. Uyan, insanoğlu çoğunluğudur. Dilenci; Tanrı yahut Şaman, Feylesof, Yasa Koyucu dediğimiz yanıdır. (Aslında bunlar ayni töz olarak alınabilir.) İnsanoğlu tüm garantilere karşın suyun ortasında kendini yalnız bulur. Ne yapmalı? Erdoğan Tamer: «Kürekleri çekmeli» der. Bunu Tamer'e söyletmesi gene yazarın gözlemciliğini ortaya koyar. Tamer, ancak böyle davranabilir. Sarsakça oturmaktansa olasılıkları kullanmak. (İnsan da evrende bunu yapıyor. Elleri kan içinde. İnsanoğlu oldum olası kendini kendi kanıyla besliyor.) Sonunda dilenci, Ömer'den evvel parayı alır. O, yol gösteren, öğütlüyen dilenci. Buna karşın Ömer parayı almak için atılır. Bu insanın Tanrı'ya ve doğaya başkaldırmasıdır. İnsan istemi mutlak sonuca yetersizdir. «Matrak bir tren» araya girer. (O tren gerçekten matraktır. Bunca insan çabasının sonunda, nasibimizin kan olması ancak matrak bir trenle açıklanabilir.)

«Konuk» başka yönden önemli öykü. Toplum düzeni açıklanmak isteniyor. Duru için yeni bir davranış. Toplum kavramına yeni bir yöneliş başlıyor. Şapkada insan, diğer eşya yanında bir eşya iken burada, kendisiyle karşı karşıyadır. Aslında Duru, her zaman insanı kendisiyle karşı karşıya getirir. Bu doğmalara güvenemediğindendir.

Bilmediğimiz çapraşık, karanlık yerlerden topluma gözlerimizi açıyoruz. Müziğin, dansların, süslü giysilerin yanısıra, helâ önünde yemeğini yapıp yiyen ve yatan biri. Üstelik evin sahibi, yani çoğunluk. Öte yanda açılmıyacak olan oda. Açıyor: Küf, eskilik, pislik: Çılgınca

çoğunluğu teperek eğlenenlerin ve doğaya başat güçün iç yüzü. Yani dilenci (Berbat biri bu Duru.) Ev sahibi de anlayışsız sevimsiz. — Duru'yu yıkan da bu. — Bas git bu evden. Bırakıp gitmeli bu yaşamı.

Görülüyor ki Duru, doğaya ve toplum kavramına gitmiye başlayınca hafif kalıyor. Gene elimizde kalan sade gözlemleri. İki Kafaya Bir Şapka, Adem - Havva öyküsünün bir başka türlüsüdür. Ne var ki yargılar değişmiştir. Fakat Duru'ya özgü yargılar değil bunlar. Konuksa artık çiğnene çiğnene sakız olmuş nenlerdir. Buraya da bir nokta koyalım.

Ve artık noktalarımızı toplayalım. Yazarımız; ne topluma, ne doğaya en korkuncu kendisine doğrudan doğruya eğilmemiştir. Dayanağı betiklerdir. Bunun dışında da yaşadığı toplumu o günkü koşulları içinde gözlemesidir. Yani tek bir kesitten. Yüzeyden. Elde sade iki boyutu var. En ve boy. Derinli yoktur. Orhan Duru yüzeyde kalan bir düşündedir. O nedenle de öz olarak çok başarılı bir gözlemcidir.

Toplumcu Kişisini çizdiren, kendi özel psikolojisi, yaradılışıdır. Bu durum tam bilinçle yapılmıyor. Bu derece hafif çizilmesi, özellikle üzerinde durulmaması, görebilmek için titizlikle izleme zorunluluğu bu kanıyı kuvvetlendiriyor.

Yazar okuyor. Dil bilen biri olarak okuyor. Dünya toplumlarının yaşamı hakkında bilgisi var. Kendi toplumuna da bakıyor. Karşılaştırıyor. Büyük Endüstrisi olmıyan, kültürü çok yetersiz bir toplumda yaşıyor. Taassup, dinmiş olma pratikte çok çabuk belli olan nenlerdir. Sağduyu, evrensel töre, «töz» olarak toplumda yaşıyan değerler böyle bir toplumda yüze çıkamaz. İki buutla düşünen kişi de haliyle bunlar üzerinde duramaz. Karşılaştırmada kendi ulusunun kaybettiğini gören adam, pek haklı olarak, olanca gücüyle o topluma saldırır. Ama gözlemlerinin ötesine geçip yorumlara, meselelerin çözümüne girerse yanılgılara düşer, boş yanları belirir.

Denge Uzmanı, Bunu Benden İşit, Yeşil Lâhanalar yazarın bu yönlerini yansıtan yapıtlarıdır. Ağır ağır gözlemlerini bırakmakta, değer yargıları koymıya, yorumlar yapmaya, yıktığı bir düzen yerine yeni düzenler kurmaya çalışmaktadır. Zayıf belirtilerle de olsa bu düzen kurma çabası başlamıştır. Fakat asıl belirli olan, değer ölçüleridir. Zaten düzen kurma çabasında, yıktığı düzen bir kesit olduğundan kuracağı düzenden de pek bir nen beklenemez.

Değer yargıları konusunda, örneğin Ahmed'in karısı onu aldatır. Yazar, buna şiddetle karşıdır. Ustaca, Ahmed'in kazancını sağlarken düştüğü zor durumla karısının davranışı arasındaki uygunsuzluğu ortaya koyar. Oysa bu hal yeni değildir. Öte yandan halkın Ahmed'e davranışı zalim, bencil bilinçsizdir. Burada halk Duru'nun evvelce söylediğimiz halkı değildir. Genel halk kavramıdır. Genel anlamda halka yönelince, gene, bilinen en çok üzerinde durulan yanını yakalıyabil-

Ağıt

Bir balık ağlıyordu
Denizde.
Başını yaslamış,
Ufacık bir yosun parçasına
Gözlerimle gördüm gözyaşlarını

Masmaviydi.

Fethi GİRAY

---

miştir. Bu yüzyılardır böyle söylenir.

Bunu benden işit de, kütüphane memurunun kişiliğinde ukâlâ, doğruyu yalnız kendisinin bildiğini sanan ve hernendeki değeri kendine bağlamıya çalışan bir tip var. Bu öyküde anlatılanlar da yazara kişilik kurabilecek nenler değildir.

Yeşil Lahanalarda geçenler binbir gece masallarında da bulunur. Bu öyküleri kurtaran biçimdeki ustalık ve zekice serpiştirilmiş tümcelerdir. Sonuç olarak denilebilir ki Duru, gözlemlerinden sıyrıldıkça belli, özgü bir kişilik bulamamaktadır. Toplum değerleri bakımından orta sınıf bir halk tipi görünümündedir. Edimli bir hayat görüşünde adeta yoktur. Duru'da sade bunlar olmadığı öykülerinde daha da ilginç tutkular, görüşler olduğu söylenebilir. Ama bunlar aslında görüş veya tutku durumuna çıkamamış; bir çevrenin, belirli bir kültür atmosferinin misyonundan ileri geçememiştir ki bu durumlarıyla hiç kimseye mal edilemez ve ona özgü bir kişilik kuramazlar. Esinlenmeler, etkiler yazarın kendinde bir senteze girebilirse önem kazanır.

Belirli ve yüzde kalan birkaç alanda üstün başarıya varan öykücünün, madalyonun öbür yüzünde bu derece kısır kalması bir hayli ilginç. Oysa tüm öykülerinde çok nen öğrenmiş birinin kendine güveni var. İnsan ve hayvan anatomisi, botanik öğrenmiş, fakülte öğrenimi yapmış öte yandan, uzundur, olanca hızıyla seçme yapıtlar okumuştur. Bütün bunları kendinde eritip, sentezini kurup, özgü bir açıya niye geçemiyor?

Bence bunu yaşamında aramak gerekir. Her nen gibi bilgi de edim ister. Bilgiyi gene kâğıt üzerinde uygulamak soyutu soyutta bırakmak olur. Oysa soyut katiyen somutlaşmıya zorunludur. Yoksa anlam kazanamaz. Enerjinin maddeye dönüşümü kanununun, bugünkü bildiklerimi-

ze göre başkaca açıklaması olamaz. Aksi halde lüks ve iğreti kalır, adamın içine işlemez, damarda kan olmaz bilgi.

Bir adam başkaldırmadan anlatıyorsa yaşamanın bir yerinde başkaldırabilmelidir. O başkaldırma, mürekkep ve kaleme özgü olmamalı, günlük oturup kalkmasında onu zorlamalı, ezmelidir. O zaman gerçek olur.

Yoksa yaşamımızı düzenlerken, o iş başka bu iş başka dersek düşünce adamı olamayız. Bilgiyi kanımıza aktaramayız. Sırtımızda giysi gibi taşırız.

Duru, olaysız, sarsıntısız orta öğretimini yapmış, fakülteyi de öylece bitirmiş, askerliğini yapmış, asistan olmuştur. Ok yememiştir. Düşünün, çiğeri delip geçen, kentleri, ülkeleri adama darlaştıran, bedeni alıp keyfince istediği yere atan okuyla vurulmamıştır.

Yarın erken kalkmak zorunluluğu ile gece yatma saatlerini ayarlamak, aykkabı bağlarını hep bir titizlikle bağlamak, yolda düşmemek için üst dikkati elden bırakmamak; bunun dışındaki yaşamı, evreni görmemek, adamda düşünü kendinden ayrı tutar. Düşün adamın sırtında hırka olur. Bir gün ona, içinden bir ses «senin istemin, senin gücün, senin uşağın değildir» Dememiştir, «onları hep kendine harcıyorsun.» Duru'nun bütün çilesi kafasının içindedir.

Öykü yazamama pahasına da olsa ırgatlık, ayakkabı boyacılığı garsonluk yapacağı işlerden değildir. Bir açıdan taassubu kıramamıştır. Kendini yıkamamıştır.

Yaşamın da kişi neyse, ne denlü zorlarsa zorlasın düşününde de o olacaktır. En güçlü yanı olan gözlemeciliği halkın çok belirli bir özelliğidir. Halk hep yüzde kalır ve bilinçli bir derinleşmeyi düşünmez. Dengesini bozacak bir derinleşmeyi aptallık bulur.

Oysa düşünce batmayı göze alan kasırgalı yaradılışların payıdır. İstemini kendine değil de, ardından koştuğu gerçeğe bağlayanların.

Konuk'ta bırakıp gitmeyi tasarlar. Denge Uzmanı'nda bu daha belirginleşir ve Ahmed bırakır gider. Ama Ahmed'in hâlâ yaşıyan ve gören bir yanı vardır. Sade bunda değil, başka yerlerde de, Duru, yaşamın kendine değil, özel bir yaşama karşıdır. Onda her nen salt olarak değil de sınırlı, özel olarak vardır. Bu da bilincinin sınırlı, dar bir alanda devindiğini verir. Konuk'ta da, bırakılmış biri'nde de tinsel davranışlara, Tanrı'ya inandığı halde inanmamaya zorlanış içindedir. Bu halk yanıyla, yâni asıl kendisiyle; kitaplardan öğrendiğinin kavgasıdır. Ne yazık ki alttan alta hep halk yanı yeniyor ve düşünce boğuluyor. Bir türlü bu hayatı bırakıp gidememesi, bu hayatın bir öncesi bir sonrası olduğu inancı onu bırakmıyor. Yıkmak istediği halde. Burada şunu belirtmek gerekir ki bu hal yanlız Duru'ya özgü değildir. Aydınlarımızın büyük bir bölümü bu halk yanlarını sürdürürler. Teyzelerinin «götür şu çöpü dök» demesi sonuna, sonuna kadar kendilerinin kaderidir. Dök-

meyi asla istemezler ama hep dökeceklerdir. Teyze de çöp te senin olsun diyerek basıp gidemezler.

Bundan böyle Orhan Duru'dan bir süre hafif öyküler bekleyebiliriz. Kötü demeye biçim ustalığı engeldir. Ayrıca yukarıda söylediğimiz yanları aynen sürüp gitse de adamın öykücü olmasına engel değil. Ne var ki ülkemizin daha sentezci, özgü açılardan bakabilen sanatçılara ihtiyacı var.

Hafiflerini bekleyebiliriz dedik. Çünkü kendini bitirmiş durumdadır. Gözlemleri bitmiştir. Kendini yenilemesi gerekecektir. Yeni ufuklar, yeni gerçekler, elle tutulur doyurucu yeni davranışlar bulmalıdır.

Havaya savrulmuş bir avuç boncuk görüyorsunuz. Birbirleriyle bağları yok. Renklerinin güzelliği, aralarında ötekilere benzemiyen daha çekici taneleriyle adama koyan boncuklar. Birini tutup almak istiyorsunuz. Çekiyorsunuz, gelmiyor. Olanca gücünüzle asılıyorsunuz boşuna. Bu bir yere bağlı olmıyan boncuğun nasıl olupta kıpırdamadığına şaşarken farkına varıyorsunuz ki hepsi birbirine sımsıkı bağlı. İpince bir çelik telle. Kırkharami masallarındaymış gibi. Daha hızlı asılırsanız boncuklar, birlikte elnize gelecektir. Bunu sağlıyan us olsa iblisin usu olabilir. Öykülerindeki yapı işte böyle.

Biçim sözkonusu olunca dil önem kazanıyor. Devrik cümle yapmak önce, tümleç, çekim arasında bir yer değiştirme olarak alınmamalı. Daha kökten, anlama inen, deyişi kapsıyan tarzda anlaşılmalı. O zaman yeni bir tümce yapısından söz edilebilir. Bunda ilerlemiş biri adeta, mısrada olduğu gibi sözcüklerin yeri değiştirilince bozuluveren, güzelliğini kaybeden tümceler kurabilir. Bu hal kişiliği olan bir işçiliğe, sanatcı ustalığına belgedir.

Duru dilini, böyle kullanabilen adam. Bu ona başkaca bir nen kazandırıyor. Her tümcenin altında ayrı, daha özlü bir anlamın bulunduğu sanısı. Bütün gerçek sanatçılarda ortak bir yan. Belki de sanatın en faydalı etkisi burdan çıkıyor.

Birbirini tamamlayan iki nitelikle biçimini kurar. Birincisi anlatımdır. Parmakları üzerinde danseden şampiyon Rabinson gibi, sözcüklerle dans eder. Hangi yumruğu atacağı, ne yana döneceği, karşı atağı nasıl boşa çıkaracağı kaygısı yoktur. İlle belli bazı açılışlar ve kapanışlar yapmağa zorunlu değildir. Bedenine ve devinmelerine başattır. Sayfa üstünde mekik dokur gibi yürür. Kesin tümceler yapmadığından, bir yere bağlanıp kalmaz. Bir caddede gelişigüzel bir dükkâna girer, çıkar, öbürüne girer, cadde değiştirir, kent değiştirir ama yadırgamadan, öyküyü koparmadan yürüyebilir. İlle uçak, tren, otobüs v.b. ile kent değiştirme bağı yoktur. Yeni bir araç yapar, biner gider. Çünkü konu başatlığı tanımaz. Öyküsünde kanunun hiç edimi yoktur. Yapıya geçmiş oluyoruz. Anlatımındaki özgürlük ve çevikliği tamamlayan,

ayni nitelikleri taşıyan, yapıdır. Burada şunu da söyleyelim. Öyküeüler bu yazara değin, başlarken kendilerini bir sonuca zorunlardı. Sait Faik bunu bir derece kırdı. Onda da bir konu öğesi vardır. Duru başlarken mahkûm değildir. Öykü nerede isterse orada biter. Onun da bunda özgür olmadığı muhakkak. Fakat bu köstek bizim ve öyküsünün dışında kendi gergefindedir. Nasıl yapıyorsa yapıyor bize yansıtmıyor. Fakat bunun konu olmadığını saptıyabiliyoruz. Buna karşın öykü değerinden bir nen yitirmiyor. Nedeni özüne dayanarak yazdığıdır. Konuya dayanmadan özünü verebilmek büyük nendir. İşte Sait Faik'i aşan ikinci nokta.

Bir yerde kişilerinden söz etmiştik. Burada biçim açısından tekrar edelim. Duru'nun öykülerinde Ahmet, Mehmet, Ali olarak; yani anlaştığımız öykü kahramanları biçiminde «kişi» yoktur. Toplumda ait oldukları tip olarak kişi vardır. Örneğin: Ev sahibi, tahsildar, padişah olarak önemlidirler. Tüm öykücülerimiz ve okuyabildiğim dünya öykücüleri Ali, Veli olarak kişilikler çizer. Toplumdan bir tip veriyorsa, yanısıra o tipe koyduğu adamı da çizer. Bu davranış Duru'ya özgüdür ve sanırım küçümsenemez. Dünya adamları, adamakıllı önemsenecek hale gelen öykümüze, bir gün eğilmek bahtlılığını duyarlarsa bu nokta, herhalde onlara bir hayli ilginç gelecektir.

Dönüp dolaşıp gene ayni noktaya geleceğim, Denge Uzman'ında bir ahmed, bu sefer Ahmed olarak beliriyor.

Bu yazı burada biter. Kendini yenilemek zorunda olan yazarın bunu başaracağına inanıyorum. Üçüncü boyuta inmeyi başarır mı bilmiyorum. Bu biraz da istek meselesi. Daha da önemlisi kabul etme meselesi. İnmese de öykücülüğe karşıt değil. Her yiğidin bir ayran içişi olur. Her ne halde olursa olsun Orhan Duru'nun, Sait Faik gibi dünya adamlarının ilgisini çekeceğine, bir değil birkaç armağana lâyık görülebileceğine, hattâ isterseniz beni hafife alın, dünya öyküsünü etkiliyeceğine dair güçlü bir kanım var.

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE :

Gereksiz yazışmaların önünü almak gayesiyle abonelerimizin adreslerinin üstüne iki sayı (Örneğin 30-41) yazmıya başladık. Bunun biri abonenin başladığı, öbürü de biteceği sayıyı gösteriyor. Buna göre abonelerimiz her çıkan sayımızı eline aldıkça abonesinin hangi sayıda biteceğini görerek daha önceden uzatma işlemlerini yaptırmalarını kolaylaştıracaktır. Bunu yaptırmayanların aboneleri bitince — ayrıca hatırlatılmadan — dergileri kesilecektir. Şimdiden özür dileyerek bildiririz.

hiroşima

bir sedef kayıktı japon denizlerinde
altın yaldızlı kürekleri
kimbilir kimlerin ellerinde
japon denizlerinde
yorgundu sis çökmüştü ak uçaklar kalkıyordu alanlardan
uzak kasımpatılar çiziyorduk üşümüş kâğıtlara
bayraklar örtüyorduk üşümüş çocuklara ısınıyorduk
biz ne çocuktuk ama ne çocuktuk nasıl anlatmalı bilmem
poème japonaise diyordu ama nasıl anlatmalı bilmem
alaturka bir ölümdü nasıl anlatmalı bilmem
sular hiç geri dönmüyorlardı

biz ne krallar büyütmüşüz kiyo! ne kral korkulara alkışlar
kitaplar indirmişiz sürülerle açlığımıza
sabahlar telli duvaklı geceler kanlı bıçaklı
ne krallar yemişiz büyük kurtuluşlara
nasıl anlatmalı bilmem
alaşafakları söyler bayraklarımız

kiyo kiyo!
beni görmüşlüğün var mı hiç
ben eşsiz serüvenler delisi mataka takatuka
takdim ederim kendimi

aynalar paramparça kiyo
aynalar hiroşima
fincanımın üstünde ipincecik bir masal
alır beni götürür erguvan yelkenli gemim
güneyden taa güneyden bir yel eser kakaolu muzlu bir yel
bilmem ki nerden gelir tokyo caddelerine bahar
yine yalnız saraylarda yine yalnız krallar
yine japon denizlerinde bir sedef kayık
inanmadan ölmekse pek alaturka
nasıl anlatmalı bilmem
aynalar paramparça kiyo
aynalar hiroşima

sular geri dönmüyorlar kiyo! sular hiç geri dönmüyorlar
daha biz havamızı bile kullanmamışken
daha biz hiçbir şeyimizi kullanmamışken

safkan arapları tutup kral arabalarına koşmak
bir masal uğruna kiyo! bir hiç uğruna kiyo! ama pek alaturka
nasıl nasıl nasıl anlatmalı bilmem
ya nasıl kanamışız gencecik yerlerimizden
sular geri dönmüyorlar kiyo! sular hiç geri dönmüyorlar

japon denizlerinde bir masal kayık
bir japon şarkısı tokyo bulvarlarında güneş
yine saray yalnızlıkları yine kral uykularda başkaldırışlar
yine bayraklar örtülüyor üşümüş çocuklara
yine borular çalınmıyor yine sürülerle güvercin ellerimizden
ben eşsiz serüvenler delisi mataka takatuka
ben hiç bitmeyen çığlık
aynalar paramparça kiyo
aynalar hiroşima

bir sedef kayıktı japon denizlerinde
altın yaldızlı kürekleri
kimbilir kimlerin ellerinde
japon denizlerinde

Hasan HÜSEYİN

dost

gelecek sayıda

değişik bir boyda

yepyeni bir biçimde

Geniş bir kadro

ile çıkacaktır.

Yılan Hikâyesi

S. N. ÖZERDİM

Aynı konu üzerinde dönüp durmanın yararı mı vardır, zararı mı, artık kuşkuya düşüyorum. Böyle zamanlarda aklıma hep Faruk Güvenç gelir.. Onun, bir işin ardını bırakmamaktaki kutsal inadına hayran olurum. Ama, onun bile, bütün gücüyle yapıştığı bir sorundan ne elde ettiğini düşününce kırılasım gelir.

Millî Kütüphane'nin resim sorunu da böyle.. Hadi bu kez de bir iki satır söyliyeyim.. Ondan sonra, bir daha bu konuya dönmemek belki daha iyi olacak.. Hem iş, artık seçkin sanatçılardan toplanan bir Jüriye kalınca susmak doğru olur.

Aslında bu jüri ne için toplanmıştır? Jüri üyelerinden biri jüri'nin kurulmasından güdülen ilk amacın, modern, daha doğrusu figürsüz resimlerin temizlenmesi olduğu yolunda bir şeyler sezdirildiğini söyledi. Hayır, üyenin adını vermiyeceğim. Jüri'nin böyle bir amaçtan uzak, iyi bir iş gördüğüne her üye inandığına göre onların tadlarını bozmak istemem.. Ancak; Millî Kütüphane'de bu figürsüz resimlerin birkaç yıldır nasıl karşılandığını, yeni müdüre de nasıl tanıtıldığını bildiğim, adını vermediğim üyenin anlattıklarını yabana atmadığım için telâşa düştüm. Ulus'taki küçük notumun, çoğaltılmış mektubumun jüri üyeleri üzerinde iyi bir etki yapmıyacağını da hesap etmemiş değildim. Ama, insan, kaygılarını kolay kolay sıyırıp atamıyor.

Jüri'nin ilk tepkisi, modern resimlere kast edilmesi sanısı karşısında kendilerine güvenim olup olmadığını sormakla başladı. Evet.. Jüri, kendisine her bakımdan güvenilecek bir sanatçıya kurdurulmuştu. İş böyle olunca, modern resimlerin tasfiyesi artık söz konusu olamazdı. Jüri, bir de, eski taraflılarının aralarında bulunmadığını bana anlatmak istedi. Kısa notta, eski taraflılarının jüri'de değil, Millî Kütüphane'de bulunduğunu iyi anlatamamış olacağım..

Jürinin eski öyküleri hatırlayarak bu telâşımı hoş göreceğini sanıyordum. Jüri üyeleri arasında bir tanesinin tablosu, bir süre için afaroz edilmişti; bunu kendisi de biliyordu. Bir tanesinin salık verdiği ve güvenerek satın aldığımız tabloya bir türlü ısınılmamış. Zavallı resim indirilmiş, kaldırılmıştı; tabloyu salık verenin bundan haberi yoktu. Jüri üyelerinden birinin Millî Kütüphane'de bulunan tablosu Devlet Resim Sergisi'nden alınmıştır. Ama, bu tabloyu kütüphane'ye sokana kadar Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü ile yazı ve telefon düellolarına girişmek gerekmiş, bu çatışmaya dışarıdan bir ressam da katılmıştı. Sonunda, beni

Büyük Fırının Içi

Ellerini adamlar ihtilâle bıraktılar
Gemiler evler ve dükler ellerini
Saçında düğmeler olmalı saçında şapkalar
Sonra ağızları açıktır sözlerini duyardım.
Sopalarla kazmalarla bıçaklarla
Şehir bir ateştir bağırtkan kadınlar
Genç çocuklar yaşları ancak yirmi
Genç kızlar yaşları ancak yirmi
On adamı boğdular tahtalar eskidi
Bin madalyon bir bu yüzden kazanıldı
Gemiler yollarına çıkınca iplerimiz yağlandı.

Bir adam çek yazardı
Bir kadın onu hep parası için sevdi
At arabaları şatolar diyelim adına
Adamlar eskidi yani adamlar öldü
Bir at bu yüzden hep koşar kanatlı.

Mutlu AYDIN

---

azarlarcasına, sorumluluğu üzerime alarak tabloyu Kütüphane idaresinin bu derece istekle almak istediğini yazılı olarak bildirmemi istediler. Öyle yaptık. Tablonun sahibi olan jüri üyesi de bunu bilir.

Üç yıl modern resim uğruna bir savaşa girişmem gerekmişti. Polis gelir, tablolarda genç köylü kızların kuşaklarının kıvrımlarında orak arar, sonra beni uyarmaya(!) çalışırdı. Gönüllü polisler, ta Almanya'ya kadar haberler uçurarak, figürsüz resimleri solcuların eserleri diye bildirir, bakan ağabeylerinin kulaklarını bükerlerdi. Almanya'dan müfettiş gelir, sergi salonunu kapatmamı, figürsüz resimleri kaldırmamı öğütlerdi. Sonunda, bu resim sorunu benim başıma patladı.

Şimdi jüri üyeleri, Millî Kütüphane'de benim zamanımda geçmiş olayların kendilerini ilgilendirmiyeceğini, «güç meseleler» den ibaret olduğunu söylüyor bana.. Haydi öyle olsun.. Artık gün uygundur.. Savaş sona ermiştir.. Üstelik jüri üyelerine güvenmek durumundayız.. İstediklerini sağlıyacak bir jüri'nin karşısında bulunmadıklarını görenler de jüri'ye güvendiklerini söylemekten başka çare göremiyorlar.. Ne oluyor bana?. Ayıp değil mi yaptığım?.

Jüri'ye tek bir sözüm var : «İç meseleler» in ölçüsü yoktur.. «İç me-

Şiirimizde İyimserlik

Celâl ÇUMRALI

Metin Eloğlu şiirimizde «yeni bir şeyler» yapabilmiş bir ozandır. Yeni bir şeyler kavramiyle onu küçümsemediğim ortada. Şiirde bir şeyler yapabilmek, bu şeylerin «yeni» niteliğini kazanabilmesini sağlamak kolay başarı sayılamaz.

Şiirimize yeni bir şeyler katabilen Eloğlu'nu, geleceğe güveni olan ozanlar bölüğünden bilirdim. Yanılmışım. Dost'un Ocak - 1961 sayısındaki Dost'la konuşmasını okuyunca irkildim, üzüldüm. Çizgi'nin olduğu kadar sözcüklerin de tadına varabilen bir ozanın şiirimizin geleceği üstüne kötümser yargılar vereceğini ummazdım.

İyimserlik bir bakıma güçlü ozanın, uzun soluklu ozanın olumlu öğelerindendir. Karanlıkların bütün ağırlıklarına karşın tanyerinde küçük te olsa bir ışık damlası görebilen, gösterebilen ozanları; bir başka güçlü, soyu kalıcı bellemiş. inanmışımdır.

Söz kötümserliğe dayanınca, insan ister istemez Fethi Naci'in İnsan Tükenmez'ini anıyor. Bu konuda en yalın ve aydınlık sonuçlara varabilen «Edebiyatımız karamsar mı?» yazısının yeterliği söz götürmez ama, insan gene de düşününü saran, sorunlar üstüne eğilmeden alamıyor kenidini.

M. Eloğlu Dost'un; — Şiir o mutlu gücünü, önemini yitiriyor mu yani? sorusunu bakın nasıl yanıtlamış : «— Şiirin kişioğlu için cayılmaz bir gereksinme olduğuna sanmıyorum. Hele çağımızda bilimsel bir güç, bir nitelik taşımıyan çabaların, onların ürünlerinin gereği, önemi savunulamaz kanısındayım. Gelişmiş toplumlarda bu tür uğraşlar sayısı pek artmaz bir

---

seleler» başlığı altında insan harcanır, değerler harcanır.. Üyelerin büyük bir çoğunluğunun gözleri önünde olup bitmiştir bu harcayışlar.. Kimin bir yanı ağırırsa elbette o bağıracaktır..

Jüri'ye saygılar, başarı dilekleri.. Şimdi kalkıp da, Kütüphane'de binbir iş arasında resimlerin elenmesine nasıl sıra geldiğini sorsam yine jüri'ye karşı saygısızlık etmiş sayılabilirim.. Ama, ne gereği var bu işi kurcalamanın?. Resimleri aradan çıkarılacak bir iki ressamı ayağa kaldırmanın gereği nedir?

Sayın üyelerle resim üzerinde konuşamam.. Haddimi bilirim.. Ama, geçmiş olaylardan habersiz olanlardan, hele bazı işleri unutmuş bulunanlardan kimi konularda biraz daha haberliyim.. Sadece, politika bilmem.. Jüri üyelerini durup dururken kızdırmazdım yoksa..

azınlığa, kişisel mutluluk savaşlarında ekleme bir çoşkunluk sağlıyabilir belki... Ama bizde? Bir dilimiz bile yok. Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatalım? Baksanıza yüz kişimizden yetmişi mühür kazdırıyormuş daha! Böylesine bir ortamda gel de, çağdaş, Fransız, İngiliz, Amerika, şiirini Türk'e, Türkçe'ye uygula bakalım...»

Vay canına! Demek ki Metin Eloğlu'nun şiir görüşü, yarınlara bakışı eksi altı sıfır ha! Acıdım doğrusu Eloğlu'na. Ekinsiz dilsiz bir ülkenin ozanı olmasına içlendim. Şiir dili işlenmiş, ekini yoğunlaşmış bir ülkede olsaydı kim bilir nice yüce yapıtlar yaratırdı diye düşündüm. Ama yurdumuzun bir ozanı olarak kalmak alınyazısı olduğuna göre durumu bizim olanaklarımızla inceliyelim.

Türk ulusunun yüzde yetmişinin okur yazar olmaması, toplumumuzu ve şiirimizi mutlu geleceklerden yoksun bırakamaz. Haksızlık olur bu. Hem ulusumuza hem de şiirimize çok çirkin bir damğa vuruştur bu. Lütfen biraz ağır ol bakalım, kalbur üstü ozan diye bellemiş olmamız sana, şiirimizi darağacına sürüklemek hakkını vermez. Ayrıca bu; kendine, olumlu şiirlerine karşı koyuş, onları yok sayış değil midir?

Şimdi bu «Ölü Konuşma» nın otopsisini yapalım :

a — Şiirin kişioğlu için cayılmaz bir gereksinme olduğunu sanmıyor, bu bir. Bir dilimiz bile yok, diyor iki. Konuşmasının bir yerinde : «Yeni bir esthètique kurabileceğine» inanmıyor, bu oldu üç. Ama bu nasıl olur? Yok bildiği bir dilin sözcükleriyle öyle mi? Kişioğlu için gerekli bulmadığı şiiri, yeni bir esthètique'e kavuşturma zorunluluğunu neden duyuyor? Eloğlu bindiği dalı kesen Hoca'nın durumunda. Ama Hoca'nın kesmekte de bir bildiği vardı... Belki de böylesi çelişmelere ilişmek istemiş olabilir.

b — Eloğlu'nun dediği başka yaptığı gene başka. Şiirin kişioğlu için cayılmaz bir gereksinme olduğuna inandığı besbelli : Horozdan Korkan Oğlan'ı yayımladığına göre...

c — Dilimiz toplumumuzla birlikte değişmekte, gelişmekte, oluşmaktadır. Bildiğimiz bu gerçeğe bir yenisini katacak değilim. Bilinen diğer bir gerçeği ekliyeceğim : Bir dilin yaratılmasında sanatçının payı büyüktür ve bu olumlu çaba dilin oluşmasında ki diğer uğraşıların başında gelir Metin Eloğlu bu gerçeklere inanmıyor mu yoksa?

ç — Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatacağız? Anlatacak «meram» ı varmış ama ne yapsın ki «dili» yokmuş! Ya oturup ağlıyalım ya da bölük bölük gidip toptan denize atalım kendimizi. Yağma mı var, ulusumuz usunu yitirdi diye kim söylemiş? Bu ulustan yalnız toplum katlarına, kuşaklarına değil zamanın «Pâdişah» ına bile meram anlatmasını bilmiş zorlu ozanlar yetişmiştir :

Ferman Pâdişahın dağlar bizimdir sesi hâlâ içimizde yankılar

uyandırmaktadır. Yunus Emre'lerin, Karacaoğlan'ların, Emrah'ların, Dertli'lerin... daha daha nicelerin topluma seslenebilmeleri için kendilerine gökten zembille indirilmiş, hazırlop «dil» leri mi vardı? Onlar dillerini kendileri işlediler. Anlatacaklar birer «meram» ları vardı. Herşeyden önce «bir şeye inanmış» kişilerdi. Sanat için mi, toplum için mi? diye geveleyip kuşa benzettiğimiz sanat; erbabının dilinde, ehlinin elinde nasıl kemâlini buluyor, kaynaşıyor, iki görevi birden başarıyor ·

Abdest alsan, aldın demez
Namaz kılsan, kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde

Biz Dadaloğlu'nu, Dertli'yi bir yana bırakalım da Eloğlu'muzda dönelim.

e — Fransız, İngiliz, Amerika şiirini Türk'e, Türkçe'ye uygulamak. Metin Eloğlu'nun demek istediği şu: Bir dilimiz olsa, Türk toplumu da bilgili bir toplum olsa işte o zaman sözünü ettiği ulusların şiirini Türk'e Türkçe'ye uygulanır. Bu kadarı da fazla. Çizmeden yukarı çıkmak işte buna derler. Haddini bilmemek te denebilir. Türk şiirinin böyle bir «uygulanmayı» özlediğini nerden, nasıl sezmiş? Batılılaşmak Türk Devriminin amaçlarındandır; lâkin bu demek yabancı ülkelerin şiirlerini şiir bünyemize aşılamak demek değildir. Ortak uyğarlığın at başı giden sorunları olabilir, Batı dünyasiyle ortak davalarımız, amaçlarımız bulunabilir; ama bu Türk toplumunun kendine özgü gerçekleri yoktur anlamına gelmez. İleri sanatçı olarak bu gerçekleri sezmek ve onun şiirini ulusumuza sunmak zorundayız. Hele «uyğulamak» sözcüğü insanın yüreğine saplanıyor. Eloğlu, hiç olmazsa yaratmak diyebilirdi. Yıllardanberi Batı'dan daha çok Fransa'dan az mı şiir akımı aktardık,iyi kötü örnekler de verdik, ama Türk toplumunun özlediği şiiri yaratabildik mi? Neden bu böyle oldu? Yabancı ülkelerin şiir akımlarını şiirimize uygulamak istedik te ondan.

Otopsinin sonunda ölüm nedenlerini özetliyerek açıklıyabiliriz: Aşağılık duygusu. Kötümserlik. Toplumumuzun gerçeklerini görmemezlikten gelmek (Eloğlu bu gerçeklerin neler olduğunu bilir.)
Imza: Bence.

dost dergisini
seviyorsanız

ABONE
OLUNUZ
ABONE
BULUNUZ

KIRMIZI AKŞAM

Nevin İŞLEK

— En öncesinde kokuyu duyduk. —

⁂

O iki uzun, kara bacak, tam tepemizden aktarırken duyduk kokuyu. O iki uzun, kara bacakla birlikte o kokuyu.

Kokuyu, kara - bacak taşıyordu. Tepemizden aktarır aktarmaz, gözlerimiz ve burun deliklerimiz yusyuvarlak, onu, elindekini gözledik : Tepsiyi. — Oysaki, ta... ikindiden beri orada, yokuştaki o Tepegöz fırıncının kapıeşiğinde oturuyorduk biz onunla ikimiz. Ta... ikindiden beridir de pek çok koku aktarıyordu tepemizden ama, hiç birinin ardından gözlerimiz ve burun deliklerimiz yuvarlanmamıştı böylesine. —

Tepsidekini görünce şaştık. Çok şaştık. Bildik bir ekmek görünüşündeydi çünkü. Yalnız, bildik bir ekmekten üç kat daha büyük, o kadar. Bir de, daha kabarlılı, daha çatlaklı. — Koku, işte bu çatlakların dibinden yükselip yuvarlatıyordu gözlerimizi ve burun deliklerimizi. —

«Belki de içinde bilinmedik birşey var» dedim, kulağına eğilip onun.

«İçinde muhakkak bilinmedik birşey var» dedi, o da kulağıma eğilip benim.

Tepsiyi oraya, hemen eşiğin yakınında duran bir değirmen taşının üstüne fırlatırcasına bıraktı kara - bacak. — Oraya kadar bile olsa, gene de elleri nasıl dayanmıştı, hayret! —

«Oh olsun! Ellerin yandı!» dedi, kulağımdaki kıkırdayıp.

Ben kıkırdamadım. «İyi ama,» dedim, «bir çingene o. Bir çingene içinse bir ekmek hiç de çok birşey sayılmamalı.»

«Olsun,» dedi. «kokusu gene de yerinde ya, sen ona bak!»

Kara - bacak, tepsinin başında dikilmiş duruyordu. Kara bir bez yumağını çekiştiriyordu pantolunun artcebinden. Bizi o vakit gördü. Bizi, gözlerimizin ve burun deliklerimizin yuvarlığını.

«Dikkat edersen, bir tek çöreotu yok,» dedim, «üstünde.»

«Yok,» dedi. «hem belki de bolca yumurta vardır içinde.»

Kara bez yumağı, bir türlü cebinden çıkmak istemiyordu şimdi artık kara - bacağın. Elleriyle artcebi arasında, gözlerimizin ve burundeliklerimizin yuvarlağına direnip duruyordu keyifle.

«Özendiğimizi anladı» dedim.

«Özendiğimizi onun anlamasıyla, birşey kaybetmiş olmayız ki biz» dedi.

Ellerinde direniyordu yumak şimdi de. Önünden, çatlakların görünmeyen dibinden, boyuna du-

manlar yükseliyordu suratına. Yükselen dumanlar, alt dudağını gittikçe aşağıya, üst dudağını da gittikçe yukarıya itekliyordu: dişlerinin ak gülümser seyreğini gördük.

«Birşey söyliyecek gibi duruyor bize» dedi.

Evet birşey söyliyecek gibi duruyordu bize kara - bacak: tepsinin başında dikili, tıpkı ötmeye hazırlanan bir horoz gibi kabarık, kurumlu, gergin.

Yuvarlaklarımızı hiç bozmadan — daha da yuvarlatarak hâttâ — kulak kesildik.

Neden sonra kabartısı son bulunca — ondan daha fazla kabaramazdı zaten kim olsa. Bir horoz, ya da bir hindi bile olsa —, gözlerini yuvarlaklarımıza dikti, ağır-ağır ve tane - tane:

«Bu,» dedi. Tepsiyi gösterdi. «bu gördüğünüz,» dedi. «bir düğün ekmeğidir.»

Eşikte kımıldandık; ta... yukarılara baktık: Tepeye. Kızıla boyanmış bir gökyüzünden başka tek birşey yoktu görünürde.

«Bir düğün,» dedik, «ha?...»

«Bir düğün, evet.» dedi; tepsiyi başına, kara bezin üstüne oturttu. Gözleri, tepsinin altından doğruca gözlerimizdeydi: «Bir düğün ekmeğinden de her kişiye bir pay düşer, bilirsiniz.»

İkimiz birden, tepsideki dumanların, başının çevresinden dolanıp yukarılara, ta... tepeye doğru yürüdüklerini gördük.

Sonra o, yanımdan kalktı. Eşikten. — Yanımdan kalkacağını, kokunun yanından gideceğini biliyordum onun. Nereye olursa olsa, tek başına da olursa olsa, yoksulluğunun sağladığı o özgürlükle kokunun yanından gideceğini. Hiç kimse alıkoyamazdı artık onu bundan. —

Ya beni kim alıkoyardı? Koku, burun deliklerimde böyle yusyuvarlakken kim?

Eşikten kalkacağımı bile bile — arttık beni de alıkoyamazdı hiç kimse —, bir kere daha yukarılara baktım: Sessiz, uzak, dingin kızıllığa. Nerdeydi onlar? Kızıl yüzeyi çatallayan ne bir ses, ne bir görünü... nerdeydi onlar? Öyle sandım ki, o da, ben de, tepsiyle birlikte kara - bacak ta, boşboşuna tırmanmış olacağız gümüş parıltılı kurşuni yokuşu.

«Bizi kollayacaksın ama orda,» dedik. «Şimdiden söz ver buna.»

«Kollayacağım elbet» dedi.

Gözleri karaydı, iyiydi karabacağın.

***

Yokuşun taşları altımızda esmerleşip, donuklaştığı vakitti kızıllık yırtıldı. Dümbeleğin sesiydi kızıllığı yırtan. Ondan sonra artık onların, yukardakilerin varlığını duyabildim; birdenbire o kirli, sorumsuz yayılganlıklarına bulanık bir sıvıya dalar gibi...

Kara - bacağın kafasındaki ak yuvarlağı da o vakit gördüm nasıl ki; tepsiyi indirmişti, bir kuruş büyüklüğündeydi yuvarlak, aklığıyla seçkindi karalığın ortasında; bilinçsizce hemen döndüm — o öyle hiç kaybolmaksızın, bir yıldızın yanıp - sönüşü gibi önümüz - sıra kayıldanıp dururken —,

aşağılara baktım : akşamın karart-tığı, gök ışıklarının parıldattığı bir noktasında — tam Tepegöz'ü buldurduğum noktaydı orası — birden onunla karşılaştım. Bilinçli, çarçabuk bir dönüş yaptım ak yuvarlağa. Ama iş işten geçmişti.

Durakladı. — Duraklayacağını da, ne diyeceğini de, diyeceğini derken gözleriyle gözlerimin derinlerin nasıl tarayacağını da hep biliyordum artık. —

Kolumu kavradı :

«İstersen dön,» dedi, «sen. Dönmelisin,» «hem sen.»

Ak yuvarlak, ak bir nokta kadar kalmıştı önümde; kolumu bir çekişte kurtardım ve var gücümle ak noktayı büyütmeğe koştum.

O da koştu.

«Akşam nerdeyse inecek,» diye bağırdı.

Soluk soluğa idi; hemen yanıbaşımda soluyan bir devmiş gibi duydum onu. Kendimi de bir karınca.

«Düşünmedin mi bunu?»

Neyi demek istiyordu acaba? İpekli, batımsı, loş bir koza gibi beni örgüleyen çevremi mi? Yoksa, kozanın loşuna, katımına, ipeğine ister istemez uygulanmış bir «ben» i mi? Eğer «ben» iyse, o vakit kendini, yâni kokuyu hesaplıyor demekti doğruca. Kokuyu tam tadıyla, tam rahatıyla, kısacası «ben» siz sağlama bağlamak için.

Ak yuvarlağa sımsıkı yapıştım.

«Benim de senin kadar bir başıma buyruk olduğumu düşündüm.» dedim.

Önümsıra izlediğim, ak yuvarlak değildi : Yüreğimdi. Kızıllığa varıncaya kadar yüreğimi seyrettim ben orda.

Orda ben, her vakitki geçe kalmış pekliğin, yüreğimi kuşatışını seyrettim tiksinerekten.

⁂

Dümbeleği — bileklerinden yapıştırılmışcasına, üstüne bir düziye, yorulmaksızın kalkıp konan bir çift elle birlikte. — kızıllığın kesiştiği düzlemde yakaladık. — Ellerin bir yüzü vardı besbelli. Bir yüzü varsa bir şapkası ya da bir kasketi de vardı : dümbeleğin çevresinde sarı bir yemeni gördüğümü yalansız biliyorum; bir şapkaya ya da bir kaskete tutunmuş sallanan sarı bir yemeni.

Gidip, ellerin tam karşısında durduk, yere çömeldik. Kara - bacak yanımızdaydı, yalnız,, koku kara - bacağın yanında değildi; tepeye varmamızla toz - duman olmuştu ellerinden. Gene de :

«Birazdan biz de koca bir pay bulacağız elimizde,» diyordu, kulağımızın dibinde bağıra bağıra.

Dümbeleğin sesinden, dediğini ancak duyabiliyorduk.

Dümbeleğin sesi, dümbeleğin çevresinde kümelenmiş tüm düzlüğün sesinin — ilkyaz buharları gibi yer yer toprakta tüten, her evin önünde başıboş bırakılmış odunların dumanıydı; onlar bile, terkedilmiş gibi duran düzlüklerinde, dümbelekten yana savruluyorlardı — üstündeydi.

Usulca kara - bacağın kulağına eğildim :

«Sıranın bize de ergeç gelece-

ğini söylüyorsun sen,» dedim, «söylüyorsun ama, düşünmüyorsun ki biz akşamdan daha önce inmeliyiz aşağıya.»

Dediğimi duymadı; hemen önümde çömelmişti; kafasındaki ak yuvarlağı yeniden gördüm.

Görmemle, dümbeleğe döndüm.

Gelin, orada, kümenin tam ortasındaydı. Saçları kapkara, giysisi bembeyazdı. Yanağında kocaman bir zambak açmıştı. Hiç kıpırdamadan, hiç bakınmadan, ağzı hep öyle gülümser, oturup - duruyordu orada, kümenin tam ortasında. Tavuklarla horozlar ikide - bir gayrete gelip bir koşu kümeye yanaşıyorlar, sonra ürküp yeniden kaçışıyorlardı.

Yumuşak, ipek gibi bir esinti döküldü üzerimize hemen tepemizdeki kızıllıktan, Sarı yemeni ve gelinin saçları sallandılar. Kara bacak ta sallandı. Kokuyu çok yakından duydum.

Bir de baktım, kokuyu elimde buldum.

⁂

Karşıda, düzlüğün dümbelekten öte ıssızlığında, dümbelektekilerin evleri gibi, dumanlar gibi unutulmuş ya da bırakılmış bir kadın duruyordu bir başına.

⁂

Kokuyu, tadına bakmadan önce burnuma dayadım, uzun uzun kokladım. Kokuyu elime almamla tadına bakmam bir gerek, öbür ikisinin yanında kaçınılmaz bir gerek oluvermişti; belki de bunun için ya da bu gereği geciktirmek için uzun uzun kokladım.

— Ya kadın ne yapıyordu orada bir başına? Saçlarına asılıp asılıp ne yapıyordu? —

Koku, o eşsiz niteliğini yitirmemişti hayır. Aynıydı. Onu, Tepegöz'ün kapısının eşiğinde ilk kez duyduğumdaki gibi aynı.

Karşıda, düzlükte duran kadını öbür ikisine de gösterdim.

Öbür ikisi, kokunun o besbelli kendisi gibi eşsiz tadına dalmışlardı: hiç sanmıyordum ki kadını umursasınlar. — Kesik kulaklı, kirli bir köpeğin ardında oturmuştu kadın. Saçları karaydı. uzundu: bir zambağı eksikti; nasıl kıyabiliyordu onlara? —

«Gelinin anasıdır o kadın,» dedi, kara - bacak. Ağzı dolu dolu, ak yuvarlağı hazdan kımıl kımıldı.

Elimdeki kokuyu dinledim: Sıcacık, süngersi esnekliğini.

«Gelinin anasıysa o kadın,» dedim, «dümbelektekilerle birlikte olması gerekir. Dümbelekteki her bir kimseden daha fazla hattâ, gerektir.»

Elimdeki kokuyu tadabilmek için, içimin titrediğini duydum. Nasıl tadabilirdim ama? O, onların, tıpkı sınırladıkları düzlükleri gibi yalnızca düzlüktekilerin bölüşebileceği bir kokuydu.

«Öyle,» dedi. «oysaki o, saçlarıyla direniyor dümbelektekilere.»

«Ya saçları?» dedi ötekimiz. «Acaba nereye kadar direnecek dersiniz saçları siz?»

Biri, usulca dümbelekten sıyrıldı, Ağır, sabırlı bir çizgiye girişti düzlükte. Çizginin bittiği yerden, kadının saçları başlayacaktı.

Kara - bacak dizüstü duruyordu: «O da payını alacak elbette,»

diye söylendi kendi kendine. Gözleri çizgiye dikilmişti. Birden, o ne vakittir kolladığım ilgiyi yakalayıverdim: Kara - bacağın, dümbelekle kadının saçları arasına çizilegelen çizgide dikilen gözlerine saklanmıştı tam. Dümbeleğe ne kadar aralıksız ve güçlü abansalar da, oracıkta yakalayıvermiştim gözlerini dümbelektekilerin.

Çizgi bitti.

Dümbelektekiler, ilgilerini daha güçlü ve daha aralıksız yüklediler dümbeleğe. — Kadının yüzünde saçlarıyla oranlı bir çılgınlık, üzgünlük boşuna arayıp durdum. —

«Yapacağını biliyorum,» diye söylendi kara - bacak, dimdik ve diz üstü.

Kadın, çizginin getirdiğini aldı — bir milim olsun kımıldamıyordu yuvarlağı kara - bacağın — eğildi, köpeğin önüne koydu, sonra, doğrulur doğrulmaz her seferkinden daha özenle bir tutam ayırdı saçlarından.

«Buydu yapacağı,» dedi kara bacak.

Uzun, kara tutam, köpeğin kulaklarının kesintisine süründükten sonra havalandı, kızıl yele bulanıp yokoldu.

Tepegöz'ün önüne gelince, kara - bacak ayrıldı bizden. Onunla ikimizden. Koku, daha hâlâ sıcaklığını yitirmemşiti.

Tuttum, onu kendi elimle ona verdim.

Arkamızda, kara - bacak çıplak tabanları, taşları sesli sesli yalayarak yukarılara dönüyordu. Yukarıları, nasıl da aşağılardan birimizin olsun farketmeden, bir taç gibi tepemizde taşıdığımızı geçirmiştim aklımdan demin yukardayken. Demin, demek ki yukardaydım ben! Şimdiyse, tabanların şapırtısındaki şu evecenlik, neden uydurma geliyordu kulağıma?

Tabanların yönünce döndüm:

Kızıllık yeşermişti! Kızıllık yok olmuştu! Çok parlak yıldızlar bile gördüm hâttâ. Oysaki, ağzındaki SON YUDUM du onun.

İşte o vakit pişman oldum.

Yakında Çıkacak Kitaplarımız

İlhan TARUS
DURU GÖL
— Roman —

★

Leylâ ERBİL
HALLAÇ
— Hikâyeler —

Georges SİMENON
MANHATTAN'DA ÜÇ ODA
— Roman —
Çev. *Oktay AKBAL*

★

Oğuz TANSEL
GÖZÜNÜ SEVDİĞİM
— Şiirler —

Polonya'nın *Çorak Ülkesi* diye anılan bu şiirin 1955 yılında Varşava'da çıkan haftalık *Nova Kultura* dergisinde yayınlanmasından hemen sonra derginin başyazarı Pavel Hofman «görülen lüzum üzerine» görevinden alınmış. Şiir *Nova Kultura*'nın bir sonraki sayısında şiddetle yerilmiş ve Demir Perde arkasında *Dr. Jivago*'yu andıran tepkiler yaratmış. Polonya «çözülme edebiyatının» bu ünlü örneğinin ilkin bir kısmı *Manchester Guardian*da, sonra bütünü *The Twentieth Century* dergisinin Aralık 1955 sayısında İngilizce olarak yayınlanmış, ve batı dünyasında büyük ilgi uyandırmıştır.

Adam Wazyk bir çok şiir kitabından başka iki roman ve bri kaç tiyatro oyunu da yazmış, Puşkin, Guillaume Appolinaire gibi şairleri Lehçe'ye çevirmiş ve 1948 yılında çağdaş Fransız şiirinden bir antoloji yayınlamıştır.

N. M.

Yetişkinlere Şiir

Adam WAZYK Çeviren : **Nermin MENEMENCİOĞLU**

1

Yanlış bir otobüse bindim;
her gün gibi işden dönenler oturuyordu içinde.
Garip bir yola saptı birden,
Kutsal Haç sokağından geçerek.
Artık Kutsal bir Haç değilsin sen!
Antikacıların nerede, kitapçıların, öğrencilerin?
Siz neredesiniz, ölüler?
Anınız bile sönüyor artık.
Durdu sonra otobüs
yeni kazılan bir ufak meydanda.
Dört katlı bir evin arkası
yazgısını bekliyordu.
Ben o küçük meydanda indim,
kurşun rengi duvarları anılarla pırıl pırıl
işçi mahallesinin bir ufak meydanında.
Evlerine tez gidenler vardı,
soramadım nerede olduğumu.
Bir çocuk gibi değil miyim burada,
eczaneye götürülen?
İlâç almak için evden çıkan

ve yirmi yıl sonra dönen bir adam gibi
ben de eve gittim.
Neredeydin? dedi karım.
Çocuklar sordu neredeydin?
Sessizdim, titreyen bir fare gibi.

2

Meydanlar, kobra yılanları gibi, güzelliklerini yüksek tutuyor
Evler çalımlı, tavus kuşları gibi.
Bana eski bir taş parçası verin.
Kendimi yine Varşavada bileyim.
Meydan lâmbaları altında
duruyorum, beyinsiz bir direk gibi,
övüyor, şaşıyor, küfrediyorum,
kobra ile, abrakadabra ile.
Merhametli sütunlar altında
kahramanca koyveriyorum kendimi.
Bana ne o Galluksa kuklalarından,
sanki tabut için boyanmış!
Burada gençler dondurma satın alıyor!
Ah, burada herkes genç,
anılarında yalnız yıkıntı.
O kız yakında doğuracak.
Burada özenti, acıma elele :
granitleşen dayanacak!
Burada harflerini öğrenirsin,
Varşavanın gelecek şairi!
Sen bunları seversin elbet.
Ben başka taşları sevdim,
gri taşlar, büyük taşlar,
anılarla çınçın öten.
Meydanlar kokra yılanları gibi, güzelliklerini yüksek tutuyor,
evler çalımlı, tavus kuşları gibi.
Bana eski bir taş parçası verin,
kendimi yine Varşavada bileyim.

3

«Bu gün göklerimiz boş değil.»
Bir söylevden.

Şafakdı. Cetlerin ıslığını duydum.
Pahalı şeyler, ama gerekirmiş...
Bildiğimiz dünyadan sözetmek istemeyince, artık.
Göklerimiz boş değil diyoruz.
Aldırışsız yürüyor insanlar, yama içinde,

çarçabuk ihtiyarlıyor kadınlarımız.
Bildiğimiz dünyadan sözetmek istemeyince, artık,
Göklerimiz boş değil diyoruz.
Okyanusdan geçen bulutlarda
vahiy (1) kaynaşıyor;
diz çöküyor buradan geçenler...
Dürüstçe dünyayı anlatmak istemediğimiz anda
diz çökmüş adam, gökler boş değil diyor.
Erkek çocuklar güvercinler salıyor,
eşarpını bağlıyor bir kız.
Dürüstçe dünyayı anlatmak istemediğimiz an
Gökler boş değil diyoruz.

4

Köyden kentten arabalarla gidiyorlar,
dökümevi kuracaklar, şehir yaratacaklar,
yeni bir Eldorado kazacaklar.
Öncüler ordusu, avam kalabalığı.
Kışlalarda, hanlarda, barakalarda
itişip kakışıyorlar.
Çamurlu sokaklarda ıslık çalıyorlar :
büyük göçmenlik, darma dağın istek,
boyunlarında bir sicim parçası — Çestoçova Haccı.
Bir küfürler ambarıyla, bir ufak tüy yastığıyla,
votkadan hayvanlaşmış, orospularla böbürlenerek,
güvensiz bir ruh, bağları kopmuş,
yarı uyanık, yarı çılgın,
kelimesiz kesik şarkılar söyleyen —
orta çağ karanlıklarından fırlatılıyor birden,
bu göçen kitle, bu vahşî Polonya,
Aralık akşamlarında can sıkıntısından bağıran...
Oğlanlar kediler gibi kaçıyor duvarlarda
iplerden sarkan çöp sepetlerinden;
kadın otellerinden, o lâyîk manastırlardan,
kösnü ve doğum sesleri. Yok olacak
düşeslerin dölü — Vistüla kıyıları yakın.
Büyük göç yeni sanayi kuruyor,
Polonyanın bilmediği ama tarihin bildiği,
büyük, boş lâflarla doyuruluyor,
delice, günden güne yaşıyor vaizlere karşı —
kömür dumanları içinde, yavaş işkencelerle eriyerek
bir işçi sınıfı ortaya çıkmakta.
Kayıplar çok. Şimdilik, sadece tortu.

(1) Apocalypse.

5

İşte böyle oldu : yanan bir madenden
Kahve rengi bir sütun yükseldi.
Bir dehliz kapandı; anlatmıyacak kimse
aşağıdaki can çekişmeyi, kara tünel bir tabut.
Sabotörün kanı vardı, kemikleri, elleri.
Yüz aile yaslı, iki yüz aile.
Gazeteler yazar, ya da yazmaz.
Duman çelenkleri örtüyor her şeyi.

6

Tren istasyonunda
Bayan Jadzia büfede,
esnerken de şirin,
çay dökerken de şirin...
DİKKAT! DUŞMAN VOTKA SUNUYOR SANA!
Zehirliyecekler seni,
bayan Jadzia ayakkaplarınla kaçacak,
esnerken de şirin,
çay dökerken de şirin...
DİKKAT! DÜŞMAN VOTKA SUNUYOR SANA!
Nova Hutaya gitme, oğlum,
yolda zehirlenirsin,
dediklerini dinle bu korkulu afişin :
miğdende Halkın balığı var!
DİKKAT! DÜŞMAN VOTKA SUNUYOR SANA!

7

Arslanın küçük kuzu olduğuna inanamam sevgilim!
Küçük kuzunun arslan olduğuna inanamam sevgilim!
Büyü yapanlara inanamam sevgilim!
Cam altında hapsedilen uslara inanmam.
Ama bir masanın dört ayağı olduğuna inanırım,
beşinci ayağın kuruntu olduğuna inanırım,
kuruntular da kuvvetlendi mi, işte o zaman
yıpranmış kalpden yavaşca ölünür sevgilim!

8

Doğrudur,
bu beş paralık can sıkıntıları
bağırarak eğitim amaçlarını sustururken,
soyutun yırtıcı kuşları beynimizi parçalarken,
öğrenciler penceresiz ders kitaplarında tutsakken,
dil otuz muskaya düştüğü zaman,
hayâl lâmbaları söndüğü zaman,

aydan gelen iyi insanlar çeşnimize karışınca
eh artık
yok olma tehlikesi yakın demek.

9

Boğulmuş bir adam çıkardılar Vistüladan.
Cebinde bir mektup vardı :
«Ceketimin kolu doğru,
düğmem yanlış,
yakam yanlış,
ama yarı — kemerim doğru.»
Bir söğütün dibine gömdüler.

10

Taze yapılmış apartımanların yeni boyanmış sokağında
havada kireç tozu var, gökte bir bulut.
Silindirler yolu yasılıyor,
başka yerden getirilen kestane ağaçları
yeşilliyor, gün batarken, hışır hışır.
Çocuklar, büyük küçük, koşuşuyor kestanelerin altında.
Yarı yıkık yapılardan mutfağa odun taşınıyor.
On beşlik orospular bodrumlara iniyor, kalaslara basarak,
badanalı gülümsemeleri var, harç kokuyorlar.
Radyo çalıyor yakınlarda, korkunç bir dans müziği.
Gece geliyor, huliganlar oyunlarında.
Çocukluk yıllarında uymak ne zor, kestanelerin
hışırtısı içinde...
Karanlıkta yüzerek git, sen uyumsuzluk!
Yenilikte sevinç bulmak istedim,
Bir genç sokağı anlatmak istedim, o sokak değil.
Kaybettiğimnedir, görmek veya uygunca kör olmaktan
hangisi?
Kısa bir not, yeni bir kederin bu mısraları ile
başbaşa kaldım.

11

Gangsterler onu sessiz bir cehenneme götürdüler,
varoşlarda bir villâya —
kurtuldu, gecenin içinde dolaştı, sarhoş,
sabaha kadar kaldırımlarda yattı.
Sosyalist töredışçılığı için Sanat Okulundan kovuldu.
Bir kez zehir içti — kurtardılar.
Bir kez daha içti — gömdüler.
Hayâlci Fourrier güzel lâflarla kâhinlik etmişti,
denizlerden limonata akacakmış bir gün.

Akıyor mu, Peki?
Deniz suyu içiyorlar
ve bağırıyorlar —
limonata!
Sessizce eve dönüyorlar sonra
kusmak için
kusmak için.

12

Bize doğru koştular,
komünist ölmez, bağırarak.
Ölmiyen adam olmadı, hiç bir zaman.
Anılardır kalan.
İnsan değeri arttıkça
insan acısı da artar.
Bize doğru koştular,
kesilen parmak ağrımaz, bağırarak.
Parmaklarını kestiler,
ağrıdı.
İnançlarını kaybettiler.

13

Yöntemcilere (1) küfrettiler,
yöntemcilere ders verdiler,
yöntemcileri utandırdılar.
Edebiyatı yardıma çağırdılar —
kendi eğitimi gereken
beş yaşında sümüklü bir çocuk.
Bu yöntemci düşman mıdır?
Yöntemci düşman değildir.
Yöntemciye öğretmeli,
yöntemciyi aydınlatmalı,
yöntemciyi utandırmalı,
yöntemciyi kandırmalı.
Eğitim gerek ona.
İnsanlardan biberon yaptılar.
Ustalıklı bir söylev dinledim :
«Uygun bir tarzda bölümlenmiş
ekonomik ayarmalar olmadıkça
teknik ilerlemeye ulaşamayız.»
İşte bir Marksistin sözleri bunlar,
işte gerçekcilik yasasının bilgisi.
Ütopyanın sonu işte.
Yöntemcinin hikâyesi söylenmiyecek,

fakat icatçının dertlerinianla tan romanlar olacak,
hepimizin kuşlarını anlatan.
Bu bir çıplak şiirdir,
cefalar bu toprağın renkleri ve kokuları ile
giyininceye kadar.

14

Çokca çalıştırılan insanlık var,
Nova Hutada insanlar var,
tiyatroya hiç gitmemiş.
Polonya elmaları var Polonyalı çocukların ulaşamadığı.
Yalan söylemeye zorlanan erkek çocukları var,
Yalan söylemeye zorlanan kız çocukları var,
Kocalarının evlerinden attığı ihtiyar kadınlar var,
yorgun kalpden ölen bitik kimseler,
iftiraya uğrayanlar,
yüzlerine tükürülenler,
yasalarda ismi olmıyan sokak haydutları tarafından
soyulanlar,
belge bekliyenler,

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ZİRAAT BANKASI

KURULUŞ TARİHİ: 1863

SERMAYESİ: TL. 750.000.000

T. C. Ziraat Bankası 600 ü aşan Şube ve Ajanslariyle yurdun her taarfında hizmetinizdedir.

Tasarruf hesapları için en geniş ve zengin ikramiyler

Vadeli tasarruf hesaplarında her 50, vadesiz tasarruf hesaplarında her 100 liraya ayrı bir iştirâk numarası verilir.

Aşk Sultanım

O aşk sultanım yalnızlığım
Gibi dudağımda bir bardak
Güneşi kurumuş ve benim
O aşk mumları bu tapınak
O çağı yıkık yalnızlığım

O yalnızlığım aşkım sonra
Her şeyin güzel olduğu an
Ustünden yürürüm yavaşça
Ölüm yazılı bir duvarın
Geyik yeşili gözler başka

O korkunç yalnızlığımdan
Seni çıkarmak sonra atmak
Aşkın bu son yolculuğundan
Gözlerinden seni yaşamak
Belki ölüm gibi uzaktan

Nurer UĞURLU

---

adalet bekliyenler,
çok bekliyenler.
Yer yüzünde isteklerimiz var,
fazla çalıştırılanlar için,
kapıları açacak anahtarlar için,
pencereli odalar için,
çürümeyen duvarlar için.
Küçük belgelerin nefreti için,
insan olma vakti için,
güvenli eve dönmeler için,
laflarla olaylar arasında
basit bir fark için.
Zar atarak kazanmadığımız,
milyon kişinin ölmüne bedel
bu yer yüzünde isteklerimiz var:
berrak bir gerçek için,
özgürlüğün ekmeği için,
alev gibi mantık için
alev gibi mantık için.
Her günkü isteklerimiz bunlar
Partiden isteklerimiz.

(1) routinist.

Cumhur Başkanlığı Senfoni Orkestrasının 28/3/1961 akşamı I. Senfonisini çaldığı sanatçı hakkında geniş bir incelemeyi okuyucularımıza sunuyoruz.

Dimitri Şostakoviç

Alaeddin BİLGİ

Şostakoviç sanat hayatının hemen başından tanınan mutlu sanatçılardan. Birinci senfonisinin çalındığı 1926 yılı 12 mayısında müzikseverlerin ilgisini bir anda üzerine çekti. Senfoni konservatuvarı bitirme teziydi, bestecisi ondokuz yaşındaydı. Kusursuz tekniği, benzemezliği, beste yeteneği musiki eleştiricilerince önemle belirtiliyordu. Kısa zamanda bir çok büyük orkestraların repertuvarlarına alındı, Bruno Walter yönetiminde Berlin'de (1927), Leopold Stokovsky yönetiminde Philadelphia'da (1928), Arturo Toscanini yönetiminde New-York'da (1931) çalında.

Sanatçının daha sonra bestelediği, gene bir anda bütün dünyaya yayılıveren Yedinci «Leningrad», Onbirinci «1905» senfonilerini dinliyenler Şostakovinç'in pürüzsüz bir doğru üzerinde ilerlediğini sanabilirler. Oysa besteci bu günkü gerçekçi sanat anlayışına, varana, artistik doğruyu bulana değin epey eğriler çizmiş, sanatının çilesini çekmiştir.

Gerçek sanatın kuruluş dönemi 1920 yılları genç sanatçılar için çözülmesi güç sorunlarla doluydu : devrimci olmak için geçmişle bütün bağlar koparılmalı mıydı? Batıdaki modernci yenilikler gerçek ilerilik miydi? Daha zoru, gerçekçilik neydi? İşte bütün bu, o zaman için karşılıkları tam verilmemiş sorular içinde bunalan sanatçı yolunu şaşırıp sözde yeni, sözde modern eğilimlere kapılıp biçimciliğini çıkmazına sapabiliyordu.

Sivil Savaştan sonra batı ile yeniden sanat bağları kurulmuştu. Stravinsky, Honegger, Hindemith, Krenek, Alban Berg, Schönberg gibi musikiyi yeni temeller üzerine kurma çabasında aşırı denemelere girişmiş bestecilerin eserleri çalınıyor, oynanıyordu. Genç kuşaklar için bu yenilikler ne denli alışılmamış ve acayip olursa o denli ve devrimci sayılıyordu. Şostakoviç de bu akıma kapıldı. Gogol'ün «Burun» hikâyesini

konu alan bir opera besteledi. Eserin deyişi son derece karışık, uyumsuz sesli, melodisizdi. 1930 da büyük bir dikkat ve emekle sahneye konulduysa da tutulmadı, çabucak unutuldu. Tabiî olmıyan sesler, soyut denemelerle yüklü ikinci ve üçüncü senfonileri de başarı kazanmadı. Daha sonra bestelediği «Altın Çağ», «Mandal» ve «Duru Çağlıyan» baleleri de konularının ciddiliğine karşılık ilk operasındaki gibi basitleştirici, gülünçleştirici deyişi yüzünden bir öz ve biçim uyumsuzluğu içinde eridi gitti. Yalnız, bu baleler bütünüyle tutulmadıkları halde suit olarak konserlerde çalındığı zaman dinleyiciyi çekiyordu. Böylece Şostakoviç'in başlangıçtan bu güne değin önemini gitgide arttıran bir özelliği beliriyordu: güldürücülüğü, alaycılığı. Gerçekten de besteci bir defasında, «Dinleyiciye zevk veren, en somurtkanları bile güldüren eğlenceli bir musiki yazmak istedim. Musikim çalınırken dinleyici gülerse, ya da sadece gülümserse pek hoşuma gider» diyor.

İkinci operası «Mtsensk'li Lady Macbeth» in konusunu N. Leskov'un bir hikâyesinden almıştı. İlk defa yerel ve gerçek bir trajediyi işliyen besteci bu sefer de o yıllarda batıda moda olan experessionismin etkisi altındaydı. Henüz sağlam ve toplumun değer yargılarına uygun bir sanat görüşüne ulaşamıyan genç besteci expressionizmin bütün açmazlarına düşmüştü: kâbuslu düşler, korkunç cinayetler, kaba cinsi eğilimler.

Şostakoviç'in musikisindeki bu aşırı eğilimler sanat çevrelerinde şiddetle eleştiriliyor, bale ve operalarında yaşantısının realist müzikal yorumunu bulamıyan halkoyu kısa zamanda eserleri unutup gidiyordu. Bu durum karşısında besteci eserlerine biçim veren temel ilkeleri yeniden gözden geçirmek, yeni yaşayışın gerektirdiği estetik sorunları çözmek zorunu duydu. Zaten iyi niyetliydi, düştüğü yanlışlarda ayak direyecek değildi. Üstelik en olumsuz bestelerinde bile yaratıcılığı ve orijinalliği hemen kendini belli ediyordu. Bütün güçlük yaygın, yanıltıcı yenilik, ilerilik akımlarının gerçek yüzünü görebilmekteydi.

Eleştirmelere önemle kulak veren besteci 1926 ile 1936 yılları arasındaki oda müziğiyle piyano konçertosunda daha sade biçimler kullanıyordu. Bu arada, film musikisi bestelenmesinin de deyişi üzerindeki çok olumlu etkileri farkedilir. O günlerin filmleri insanca yaşama savaşı, dostluk ve kahramanlık gibi temleri işliyordu. Bu temlere yaraşır musiki yazmak gerekti. Bu gerek yeni yeni anlatım ögelerini benimsetiyordu. Karşılaştığı ciddî artistik sorunları çözme çabası besteciyi realizme yaklaştırıyor, musikisinde millî kaynaklara da eğilme sonucuna götürüyordu.

Şostakoviç'in olgunluk döneminde bestelediği epik eserlerin ilk çekirdeklerini Beşinci (1937) ve Altıncı (1939) senfonilerinde bulabiliriz. Sanatçı artık kişiliğini bulma yolundaydı. Yeni hayatı yansıtan yeni eserlerin batıdan devşirme biçimlerle değil, yeni özlere uygun orijinal biçimlerle verilmesi gereğine denemelerle varmıştı.

⁂

1937 yılındanberi Leningrad Konservatuvarında profesör olan Şostakoviç öğretme alanında da aralıksız çalışmıştır. Bu gün artık çok tanınmış öğrencileri vardır. Devlet Konservatuvarının kuruluşunda David Oistrah ile beraber bir süre Ankara'da bulunmuştur. Evlidir, bir kızı, bir oğlu vardır. İkinci Piyano Konçertosunu 19 uncu doğum gününde oğlu Maxim Şostakoviç 1957 yılında ilk defa çalmıştır. Besteci gürültü ve kalabalıktan hoşlanmaz. Musiki, ailesi tabiatla başbaşa yaşamak ister. Gene de bir çok toplumsal görevler yüklenmekten kaçınmamıştır.

Savaş başladığında Leningrad'da işinin başındaydı. Şehrin yangın söndürme teşkilatına katıldı. Erlerle beraber barakalarda yatıp kalkıyordu. Almanlar hızla ilerliyodu, **geçtikleri yerlerde kadın - çocuk demeden bir kırımdır gidiyordu.** Korkunç bir ölüm kalım savaşı başlamıştı. İşte Yedinci Senfoni ilk defa bu sıralarda bestecinin tasarısında şekillendi. İlk üç kısmı 1941 eylülünde hazırdı. **Amansız düşmanla sarılı bir ilde bir** destan doğuyordu. En olumsuz koşullar altında, o günler için halka bir cesaret kaynağı, elinde bir silâh olan o musikiyi bestelemek için kişinin inancı köklü, serin kanlılığı sonsuz olmalı. Hava akınları sırasında bile masasından ayrılamıyordu. Kahramanlık tasladığından değil, musikinin tutsağı gibi olmuştu. «Taa içimde geliyordu, zaptedilmez olmuştu». diyor o günler için.

Senfoni bir anda memleketin dört bir yanına yayıldı. Halk pek iyi bildiği o müthiş savaşın yankısını musikide ilk defa buluyordu. Yedinci Senfoni, yurdunu savunanları, zalim düşmanı, verilen kayıpları, çekilen avcıları ve zafere olan inancı anlatıyordu.

Besteci eserini şöyle özetliyor : «Basit dediğimiz halk yaşayıp gidiyor. Ana tema, kültürün, uygarlığın, hayatın yaratıcısı halka sevgi. Olağan zamanlarda kendi halinde geçinip giden, çetin anlarda birer kahraman kesilen insanlar. Birinci muvman geliştikçe barış hayatı, savaşın başlamasıyla alt üst oluyor. Natüralist bir öykü anlatmadım. Bu bölümü bir cenaze marşı özetliyor. Milyonların söylediği bir ağıt. Halk, kahramanlarını saygıyla anıyor. İlkin bu kısım sözlü olsun istedim. Neredeyse sözleri oturup kendim yazacakdım, Sonra vazgeçtim. İyi de etmişim. Musiki anlatımda daha güçlü. İkinci muvman lirik bir intermezzo. Somut olaylar geçmiyor. Biraz mizah var... (mizahsız yapamam nedense! Trajedide mizahın, şakanın değerini Shakespeare çok iyi biliyodu. Dinleyicileri, sinirleri gergin uzun zaman tutamazsınız.) Üçüncü muvman patetik bir adegio. Ve son muvman : zafer ve geleceğin güzel günleri.»

Leningrad Senfonisi kısa zamanda sınırları aştı. 1942 - 43 sezonunda yalnız Amerika'da 62 defa çalındı. Toscanini, koussevitzky, Rodzinsky, Mitrépoulos, Ormandy gibi tanınmış şefler yönettiler. Her çalındığı yerde halk kitlelerince benimsenmesi musikinin romantik kişisel duygululuğu ve çatışmaları değil, bütün insan olmasındadır. Koussevitzky, «Beethoven'den beri halk kitlelerine böylerine etkiyle söz söylemiş bir besteci daha yok» diyordu.

Bu senfoni ile besteci yeni bir aşamayı geçmiş oluyor. Şostakoviç'in geçirdiği dönemleri, biyografisini yazan müzik bilgini D. Rabinoviç şöyle özetliyor : «Burun, Lady Macbeth ve Dördüncü Senfoni ile birinci üçlü bitiyor. Buraya bir çizgi çekmeliyiz. Birey yenile doğmuştur. Beşinci Senfoni kahramanın iç savaşıdır. Gerçeği, hayattaki yerini arıyor. Altıncı Senfoni ile geçmiş günlere veda ediyor. Yedinci Senfonide kişisel motif ikinci plâna genel öne geçiyor ve böylece milyonlara hizmetde birey, millinin içinde eriyip gidiyor. İkinci üçlü de kapanıyor. İlk üçlüden sonra delikanlı erkek oluyor, ikincide erkek, vatandaş oluyor.»

⁂

1943 yılında ilk defa çalınan Sekizinci Sefonisinde sanatçı gene savaşla ilgili düşüncelerini anlatır. Bu bakımdan yedincinin bir devamı gibidir. Savaşın ilk aylarında yazılan Yedinci Senfoni adeta bir şaşkınlığı ifade eder. Barışın dinginliği ve ardından savaşın alt üst eden kasırgası. Oysa sekizincide savaşın bütün insanlığı kaplıyan genel dramı vardır. Senfoninin sonunda, «Geleceği, savaş sonu dönemini görmiye çalıştım.» diyor besteci. «Çirkin ve kötü çekilip gidecek, güzel ve iyi zafere ulaşacak.»

Piyano Üçlüsünü yazdığı 1944 yılında Polonyadaki Majdanek ve Treblinka toplama kamplarında Nazilerin işlediği iğrenç cinayetlerin dünya halk oyunca dehşetle öğrenildiği zamana rastlıyor. Eserde naturalist ve betimci (tasvirci) tek satır yoksa da insanlık düşmanlarının barbarca kırımlarını şiddetle protesto ettiği açıkça anlaşılır. Yukarıdaki iki senfonisi bu üçlüsü ve 1945 de bestelediği Dokuzuncu Senfoni ile sanatçı savaş üzerine söyliyeceklerini söylemiştir.

Savaş sonrası döneminde Şostakoviç büyüklü küçüklü pek çok koro eseri besteledi. Bu arada ilk kantatı, «Anayurt Şiiri», oratoryosu «Ormanların Türküsü» ve Yahudi Halk Şiirleri üzerinde bestelediği şarkılar en tanınmışlarıdır. 1951 de de Piyano için 24 Prelüd ve Füg'ü bitirdi.

Şostakoviç onuncu senfonisini savaştan çok sonra 1953 yılında bestelediği, halde senfoni, güçlüklerin, çatışmaların yok olduğu, sorunların çözüldüğü izlenimini vermez. Bazı müzik eleştiricileri bunu umutsuz bir kötümserliğin, yalnızlık içindeki bireyciliğin yankısı gibi yorumlamışlardır. Oysa, gerçekde savaş bitmişti ama insanlığın mutluluğa erme çabası, yeni bir çatışmıya düşme korkusu sürüp gidiyordu. Besteci Dimitri Kabalevsky, senfoninin bu, biraz da kötümser özü için diyordu ki, «Eserin hayatı tam bir doğrulukla yansıttığına inanıyorum. İnsanlığa düşman kuvvetleri canlandıran besteci bu kuvvetleri ne küçümsüyor, önemini azımsıyor, ne de önlerinden kaçıyor. Üstelik finalde, felâket ve acıların zorlamasından kurtarılmış genç, gürbüz hayatın canlandığını açıkça duyabileceğimiz pırıltılı bir tablo çiziliyor. Bu belki henüz güneşin göz kamaştırıcı ışınları değil ama ne de olsa güneş doğuyor artık. Bana öyle geliyor ki besteci Onuncu Senfonisinin finali ile gün ışığını, yaşama sevin-

cini bütünü ile verecek yeni bir senfoniye geçecek.»

Hem de öyle oldu, Kabalevsky'nin sezgileri doğru çıktı Şostakoviç büyük Onbirinci Senfonisini besteledi.

***

Onbirinci Senfoniye geçmeden, on ve onbirinci senfoniler arasında bestelediği Keman Konçertosu ile Şostakoviç'in bazı özelliklerini belirtmiye çalışalım.

Keman Konçertosu konusunda sözü, konçertosunun adandığı David Oistrah'a bırakmak yerinde olur düşüncesindeyiz. Oistrah diyor ki, «Şostakoviç'in keman konçertosunu ilk çalmak şerefi bana verildi. Beste, çalana ilginç ve çekici bir görev yüklüyor : kemancıya sadece ustalığını ortaya dökmek değil, en derin duygu, düşünce ve ruh hallerini belirtmek fırsatını da veriyor. Öteki eserlerinde olduğu gibi konçerto'da da ana fikrin ciddiliği, derinliği, gerçek sononik düşünce beni hemen sardı. Eserde, konunun gelişmesiyle ilgisiz, dış etki için kullanılmış, iç yapıyı desteklemiyen tek not yok. Şostakoviç'in senfonik düşüncesi ardında herzaman yaşama ve insanlığın kaderiyle ilgili derin bir felsefe gizlidir. Klâsik geleneğin gerçekçi temeline dayandığı halde her yeni eserinde düşünceyi kamçılayan, gelişmeyi sağlıyan yeni ve anlamlı bir öz var.»

Bestecinin müzikal özeliklerine gelince. Şostakoviç'in musikisi bir yandan kitap okurken, ya da içki içerken dinlenecek tembel harcı musiki değildir. Dinleyiciyi boyna düşünmiye açıklamalar yapmıya zorlar. Sanatçı olayların gerçek nedenlerini araştırıp anlıyacak şekilde inceler ve toplumun gelişmesine elindeki araçla, musiki ile etken olmıyan çalışır. Sanatı insan etrafında gelişir. Yalnız, Şostakoviç'in kahramanı olağanüstü, daha doğrusu olmıyacak hayâller peşinde koşan ideal insan değil, çağımızla ilgili sorunlar üzerine eğilmiş günümüzün somut insanıdır. Eserlerinde kişisel bunalımlar yoktur. Objektif gerçek daima ön plândadır. Senfonileri ilk dinleyişte bir konuyu işliyormuş gibi gelir, oysa besteci konuyla ilgili ana fikirlerini muzikal imajlarla canlandırmaktadır. Müzikal betimleme yapmaz, somut imajlar yaratır.

Şostakoviç'in yenilikleri geleneğin sağlam temeline dayanıyor. Üç büyük senfoniciden, Beethoven, Çaykovsky ve Mahler'den çok şey öğrendiği söylenir. Beethovenden, aklın savunucusu insan ve onun etrafında çevrelenen dünyayı felsefi bir bütün içinde kavrama çabasını; Çaykovsky'den, yoğun bir duygululuk, insanları anlama ve sevme eğilimini Mahler'den çağdaş düşünce, duygu ve imajları senfonik bir anlatım içinde eritmeyi kötülüğü, mizah ve alay yoluyla teşhir etmeyi bellemişdir denir.

Gençlik yılları bir yana bırakılırsa Şostakoviç için önceden belli bir biçim yoktur. Eser özün gerektirdiği biçimler içinde gelişmektedir. Çoğu besteciler gibi eserlerinin taslağını önce piyanoda yapıp orkestrasyonunu sonradan yapmaz. Bütün bestenin notasını masa başında aynı zamanda yazar. Çalışmasındaki sürat böylece açıklanabilir. Yedinci Senfoninin

sonunu ondört günde, Sekizinciyi kırk günde bitirmiştir.

Melodisi bol ve çeşitlidir. Ritim ve yapı olarak klâsikler ve halk türküleriyle sıkı bağları vardır. Neşeli, alaylı, taşlamalı, öfkeli, kederli ve arasıra da bayağı olmak, üzere bütün insanca duyguları kaplar.

Şostakoviç'in sanat görüşü ile yakından ilgili bu özelliklerinden sonra şimdi de yüzyılımızın ikinci yarısında yazılan en büyük senfoniden kısaca söz açalım.

***

Onbirinci Senfoni «1905» ilk defa 30 ekim 1952 de çalındı. Leningrad senfonisindenberi hiçbir eseri bu kadar geniş ilgi toplamamıştı. Bu iki senfoni arasında gerçekten de bazı benzerlikler vardı. İkisinde de halkın kötülüğe, zorbalığa karşı giriştiği savaş anlatılıyordu. Biçim yönünden iki bestede de basitliğe, yavanlığa düşmeden milyonlara ulaşabilecek yoğun, açık bir dil kullanılmıştı. Çetin 1942 yılında Yedinci Senfoniyi dinliyen halk muzikal görüntüsünü eserde nasıl tanıyorsa, şimdi de onbirincide özgürlük uğruna canlarını verenleri buluyordu. 1958 yılında yazdığı bir yazıda besteci şöyle diyor: «Yazar, sanatçı ya da besteci halkın yaşayışı ile yakın bağ kurmadıkça yaratıcılığı verimsizdir. Halkın heyecanlarını, zamanın akışını, özünü duyan, anlıyabilen sanatçı ancak geçerliği olan düşünceleri dile getirebilir. Başka yoldan büyük ve gerçekçi bir sanat eseri yaratılamaz.»

Senfoni 1905 ayaklanmasının trajik havasını gerçekçi bir deyişle verir. Zamanın kahramanlık türküleri bütün içinde esere somut, tarihi bir karakter kazandırır. Aralıksız dört kısımdır: Saray Meydanı, 9 Ocak, Anış, Çanlar Çalıyor.

Birinci muvmanda saray meydanı ıssız... Dondurucu bir kış sabahı Çara dert yanmak için perişan halk toplanıyor. Öte yandan saray koruyucularının gizliden gizliye felâket hazırlıkları. Saray meydanı korkulu, ihanetli, zehir yeşilidir. Burada yüzyılın başında pek yaygın iki sürgün türküsünden melodiler kullanılıyor: İhanet Yargısı ve Hükümlü. Melodiler bazen hastaca iniltili bazen özgürlük rüyası gibi belli belirsiz.

İkinci muvman, Şostakoviç'in çizdiği tabloların en trajiği. Ateş başlıyor. Silâhsız insanlar merhametsizce kırılıyor. Bir yanda feryatlar inlitiler, öte yanda çelik soğuğu zulüm. Gene bilinen melodiler: Silâh Arkadaşlarım, Borozanlar Çalıyor.

Üçüncü muvmanın ana temin kavgada ölenlerin ardından söylenen, halk arasında pek yaygnı bir ağıt. Ölülerin önünde saygıyla eğilen insanların kederi, sebep olanlara duyduğu öfke., Ağıt yavaş yavaş yükseliyor, insanca yaşama istiyen bir feryat oluyor. Başka bir müzikal imaj giriyor araya: bir sözcünün kızgın konuşması. Ardından yaylı sazların yumuşak ve şefkatli girişi; sanki analar, bacılar korosu. Yas yavaş yavaş bütün ülkeye yayılıyor, milyonların kızgınlığı, özgürlüğe susamışlığı.

Hemen finale geçiliyor. «Zalimlere Ölüm», «Tayfunu Durduramaz-

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

dost

YASAK YEMİŞ — Ünlü fıkra yazarlarından birinin yazısında «meyve-i memnu» tamlaması geçmiş. Yazar, ertesi gün —sanki o kadar önemli imiş gibi— bir yanlış yaptığından korkarak yazısının altına bir not düşürmüş. Dünkü yazısındaki «Meyve-i memnu» nun aslında «Meyve-i memnua» olacağını belirtiyor, suçu mürettibe yüklüyor. Bu işde galiba mürettip haklı.. «Meyva» farsçadır, «memnu» ise arapça.. Sonra, yazar haklı olsa bile bu tamlama bildik bileli böyle kullanılır. Kim, «bülent» in aslı «belend» tir diye ortaya çıkıp da sözünü dinletebilir. Yok, «tercüme» değilmiş de «terceme» imiş.. Dilimizden atmaya çalıştığımız yabancı sözcükleri bu derece savunmanın gereği nedir?

R.

DEV AYNASI — Ankara Palas'ı geçince birtakım ayaksatıcıları ile karşılaşırız. Bunlardan birisi, olanca sesiyle «Dev aynası» diye bağırınca irkildim. Sonra bir gülecek tuttu. Gelen geçen seyrek, ama, hani adama deli deyiverirler.. Aklıma neler neler geldi. Muzipliği sevmem ya şu aynalardan bazı kimselere, iyice sarıp sarmalanmış bir paket içinde göndersem acaba nasıl karşılarlar, diye düşündüm. Tasarlayınız bir : paketi açacak, aynayı yüzüne kaldıracak, camın içinde şişmiş, büyümüş bir surat... İşte dev aynası insanı böyle gösterir.. Bir de, dev aynasında görünmüş gibi bir surat takınarak elin içine girmenin uyandıracağı tekileri düşününüz.. Bu dev aynaları ne işe yarar acaba? İnsan aynaya hacet kalmadan da aynanın gösterdiği kadar şişirebildikten sonra kendisini?

YASSIADA SAATİ — Herkes dinliyor.. Dinliyecek de.. Radyo Gazetesi'nden öç alırcasına dinliyor herkes..

İş orada değil.. Şubat ortalarında Radyo harıl harıl Yassıada Saatinin değişeceğini bildirdi. Gerekçesi de Ramazan imiş.. Radyo programlarında bir türlü istenilen ölçüye varılamamasının nedenlerinden biri de her vesile ile değiştirilmesidir. İşin ucunda bir de taviz kokusu var.. Ne yaparsınız, yakayı ele vermişiz bir kez..

BİR DEFTERİN BERAETİ — Menderes'in biraz nazlı tutulan ba-

---

sın» türkülerinin melodileri, enerjik, ümitli ve kararlı bir ritimle ileriye akıp gidiyor.

1905 senfonisi Dimitri Şostakoviç'in gerçeği araştırma, somut müzikal imajlar içinde verme çabasındaki başarısını gösteren bir belge, musiki dünyasına ettiği bir armağan gibidir.

kanlarından Şemi Ergin'in ünlü anı defteri, sahibinin lehine çalışıyor. Eski Bakan, bu deftere bir şeyler yazmış.. Yazdıklarına bakılırsa, arkadaşlarının tutumunu beğenmiyor, üzüntü duyuyor. Ama, eski Bakan, bakanlık koltuğunu da bir türlü bırakamamış.. 27 Mayıs sabahında uykusunda bir bakan olarak uyanmış.. Onu almaya gelen genç ihtilâlciler, sen bizim babamızsın demek yumuşaklığını gösterince büsbütün nazlanmış: «Beni fazla sıkmayın, kalbim var», demiş.. Belli, yüreği anı defterinde atıyor.

Eski bakanın defteri kamu oyunda beraet etmiştir. Kendisine gelince; orasını Yüksek Adalet Divanı bilir. Şubat ortalarında bir gün Sayın Salim Başol, yine böyle bir anı defteri tutmuş olan Ethem Menderes'i hayli sıkıştırdı: «Siz bir deter tutuyormuşsunuz, günlük; ama bu deftere yazdıklarınızdan kaçını o günlerde ortaya çıkardınız?» Ethem Menderes bu soruyu anlamadı, anlıyamadı, ya da anlamaktan kaçındı, Başol üşenmedi, üç kez tekrarladı. Ethem Menderes iyi karşılık veremedi.

Eğer bu defterler sahiplerini kurtarırsa bundan böyle sağlam bir avukat olarak her mahkemede ortaya çıkarılacağından kuşkunuz olmasın..

GÖKSEL KİTAP — Bir anneden dinledim: kızı, önündeki tarih kitabını şöyle bir karıştırdıktan sonra kapamış.. «Bana bir arkadaşım Kur'an verdi, koynuma koydum. Ders çalışmam gerekli değil.. Sınavı bana Kur'an kazandıracak!» Anneyi bir telâş almış.. Konu öylesine tehlikeli! Muska niyetine kullanılan o küçücük Kur'an taklidini elinden almış çocuğun, Kur'an ne olduğunu anlatmış, mini mini kitap taklidinin asıl Kur'an olmadığını öğretmeye çalışmış çocuğa.. Dersini de bir güzel belletmiş; ondan sonra göndermiş sınava..

Çocuk sınıfı geçmiş, ama, bu olayı duyanlar hemen damgayı basmışlar: «O kadın dinsiz, efendim!» Dinden, imandan olmak işten değil!

EĞİTİM BAKANI — Geçen sayımızda, bu sayfalarda, Prof. Turhan Feyzioğlu'nun Millî Eğitim Bakanlığı'nda ne kadar sabredeceğini sormuştuk. Daha «dost» satışa çıkmadan Sayın Feyzioğlu istifa etti. Arkasından, daha yüksek bir makamdan kesin bir karar bildirildi: «Yüz kırk yedilerle ilgili kanun geri alınmıyacaktır.»

Anlaşıldı.. Millî Eğitim Bakanlığı'na, Bakanlığın işlerini bilen, bu gemiyi «sahil-i selâmete» kadar götürecek bir iş adamının getirilmesi şart oldu artık. Yazımızı yazarken henüz bir bakan atanmadı. Şöyle büyük işlere el atmıyacak, millî eğitimde devrim yapmıyacak, iyi bir yönetimci.. Aklımızda bir ad var.. Pek çok kimse bu adın bir an önce bildirilmesini bekliyor.. Artık, hiçbir profesör kalkıp da bu sonu gelmez işe karışmak istemiyecektir.. Varsın, Üniversiteyle ilgisi olmıyan bir kimse gelsin de, her gün yüreğimiz hoplamasın artık.. Bilelim ki, büyük işler yeni seçimlere kadar ele alınmıyacaktır. Hani, her gece

geç vakit evine gelen, ayakkabılarını yere fırlatarak aşağı kattaki kiracıyı uyandıran adamın öyküsü vardı ya.. Aşağıdaki kiracı bir defasında bu saygısız sarhoşa, ayakkabılarını yavaşça çıkarmasını rica etmiş.. Adam, o gece ayakkabısının tekini her gece yaptığı gibi fırlattıktan sonra aşağıdaki kiracıyı hatırlamış; ikincisini usulü ile çıkarmış.. Ama, aşağıdaki zavallı, ikinci ayakkabının da fırlatılmasını bekliye bekliye sabahı etmiş.. Biz de millî eğitim işlerini düşündükçe bu hallere düşüyoruz.

PLÂNLAMA KURULU — Şubat ayında çalıştı da çalıştı.. Millî Eğitim Bakanlığı'nın işleri artık plâna bağlanacakmış.. Kimler bağlıyacak plâna Bakanlığın işlerini.. Hep aynı adamlar.. Doğrusu, Çimento Sanayii binasının üst katına dinlene dinlene çıkan eskimiş memurları gördükçe acıdım.. Ne diye yorarsınız adamları boşuna.. Millî Eğitim Bakanlığı plânlı iş görmeğe alışmış mı ki?.. Göle yoğurt çaldık; ya tutarsa.. Tutarsa, özür dilemeye hazırım.

Dergilerin Getirdiği

Alaturkalık

Fethi NACİ

Edip Cansever, YEDİTEPE'nin 36. sayısında yayımladığı, «Şiiri Şiirle Ölçmek» başlıklı yazısında Yaşar Kemal'in soyut sanat üzerine yazdığı yazılara şöyle bir değinmişti.

Yaşar Kemal, 12 şubat 1961 günlü Cumhuriyet gazetesinde, «Soyutlama» başlıklı yazısında Memet Fuad'a cevap veriyor; bu arada yazısının bir paragrafını da Edip Cansever'e ayırmış, o parçayı olduğu gibi alıyorum : R.

«Bu yüzden bir dergicikte de şair geçinen biri, bu çelişme bile saymadığı şeyden ötürü bana söğdü. Bence söğmek çok kolay. İş söğmeğe kalırsa. Düşünceler üstünde tartışmaktan kolay. Çok kolay. İş değil ki söğmek. Bakın doğulu aydınlar hep birbirine söğerler. Bir düşünce kırıntısı bile çıkmış mı söğmelerinden? Şimdi ben bu söğmelere karşılık vereyim mi? Dinime dahleyen bari Müslüman olsa, diyeyim mi? Sonra ben, bir tartışmada buraya kadar düşeni kaldırıp karşıma dikmek zorunda da değilim. Bana ne.»

Yaşar Kemal, Edip Cansever için, şunları söylüyor :

1) «Şair geçinen biri»;
2) «Dinime dahleyen bari Müsülman olsa» (Edip Cansever, Yaşar Kemal için bilisiz demeye getiriyordu);
3) «Bir tartışmada buraya kadar düşeni kaldırıp karşıma dikmek zorunda da değilim.»

Bunları söyleyen Yaşar Kemal, aynı paragrafta, «İş değil ki söğmek. (...) Şimdi ben bu söğmelere karşılık vereyim mi?» diyordu .

Ya o «dergicik» sözü... «VARLIK» ın adını anıyor : «Memet Fuat da bu yazılar üstüne iki yazı yazdı. Birisi burada çıktı. Ötekisi Varlığın son sayısında.» diyor. Anlaşılan, Yaşar Kemal'e göre, Varlık dergi, Yeditepe dergicik. Oysa o dergiciğin yayıncıkları arasında eserini de bastırmıştı Yaşar Kemal. Kimbilir, belki o zamanlar bir yazının değerini yayımlandığı yerle ölçmüyordu.

Sözü uzatmak neye yarar, ünlü bir sözü değiştirerek şöyle söyliyelim : Her kurnazlık alaturkalığa çıkar.

İLGİSİZLİK ÜZERİNE

Melih Cevdet Anday'ın 18 şubat 1961 günlü Cumhuriyet gazetesinde «ilgisizlik üstüne» başlıklı bir yazısı çıktı. O yazıdan bir parçayı alıyorum :

«İlgisizlik, kimi sanatçının, çevresinden elini ayağını çekip içine kapanmasını sonuçlandırır. Böyleleri sanattan kimsenin an-

Kolaya kaçmıyalım!

Kemal TAHİR

Fethi NACİ,

Dostun şubat 1961 sayısında «Dergilerin getirdiği» adlı yazını okudum. Biraz kolaya kaçmış gibisin! Üzüldüm. Unutmamışsındır, tanıştıdığımız zaman, «İnsan tükenmez» adlı kitabındaki kolaya kaçmaları hiç beğenmiyordum. Konuşmalarımızın hemen hepsinde, kolaya kaçmayı, kaytarmaların en kötüsü sayıp ayıplardık. Yeni Ufuklar dergisinin Toprak Meselesine ayırdığı, Ekim - Kasım 1960 — 101 - 102 sayısında, iki kısa yazıyı okuyunca gene çoşmuşsun! Dost'taki yazıyı o kadar gelişi güzel, yeni hiç bir şey söylemediğini o kadar farketmeden nasıl çırpıştırdın? Bugün, yanlız «Toprak dağıtmalı» demenin hiç bir şey demek olmadığını, dünyanın da, Türkiyenin de gerçeklerine hiç uymadığını elbette bilirsin. Yazını bitirip yeniden okuyunca kaçtığını neden seçemedin? Düşündüm, sebebini bulamadım. Yeni Ufuklar dergisinin sorularına karşılık vermediğimi olsun görmen lâzımdı. Toprak dağıtımı üstünde hiç durmadığımı, bölüştürmeyi çıkar yol saymadığımı, toprak dağıtılacak insanlarımızın kişiliklerindeki özellikleri aradığımı nasıl olur da anlamazsın? Ben, «toprak dağıtımı lâfı, son aylarda bu kadar ayağa düşmüşken, Anadoludaki toprağı yetersiz insanımız şurda kalsın, toprağından sökülüp koğulduğu söylenen (Gecekonducu vatandaşımız) bile bu dâvaya uzaktan yakından sahip çıkmıyor. Meselenin asıl burası önemli», demiştim. Bunun ne kadar önemli olduğunu Yeni Ufuklar dergisinin gene o sayısındaki Bolivya toprak reformu sonuçlarını anlatan yazı meydana koyuyordu. Bundan söz etmediğine göre herhalde daha okumadın.

Peki, sen ne diyorsun? «Bugüne kadar memleketimizde 30 MİL-

---

lamadığı kanısını kolayca benimserler. Ama bu gibi kimselerin, anlayışsız saydıkları kişilerden bir alkış geldiğinde, bu alkışı körlemeden bir beğeniş saymaları gerekirken, o kişilerin değerliliğinden söz açmaya kalkmaları kolay anlaşılır işlerden değildir. Sadece beğenilmenin anlaşılma ve gerçek ilgi sayılması, bizim toplumumuzun aykırılıklarından biridir.»

Böyle değil mi? Bizde sanatçılar, genel olarak, öbür yazarların değerini, kendilerine gösterdikleri ilgiye, yazılarında adlarını överek anıp anmamalarına bakarak yargılarlar, yazılarına göre değil. Baudelaire, «Esrikleşin de nasıl esrikleşirseniz esrikleşin» demişti, bizimkiler de «Övsünler de, kim överse övsün!» diyorlar.

YON DÖNÜM TOPRAK DAĞITILDI. Hem de senin dediğin gibi, 1945 den buyana değil, 1923 - 1959 yılları arasında...» diyorsun. Bu ne demek? «Memleketimizde 35 yıldanberi toprak dağıtılıyor, dağıtılan toprağın tutarı da 30 milyon dönümü buldu. Yani, bu iş epeydir masallıktan çıktı, artık sosyal bünyeye iyice mal oldu. Ama yetersiz... Yetersiz olduğu için de, lâfı yeniden edilir edilmez, Anadolunun her yanında yediden yetmişe köylü toprak istemiye başladı, hele toprağından sökülüp şehirlere sürülerek gecekondulara tıkılan topraksızlar büsbütün ilgilendi», demek mi? Sanmam!...

Yoksa, «35 yıldır toprak dağıtımı sürüp giderken, 30 milyon dönüm toprak da dağıtılmışken, toprak dağıtımı işini umursamıyanlar, son ayların boş lâflarına hiç kulak asar mı?» diye benden yana mı çıkıyorsun?

Olur. Çünkü, kolaya kaçmanın ilk durağı, bir yaman Osmanlı bilgini kesilmektir. Osmanlı bilginlerinin en yaman özellikleriyse, neden yana, neye karşı olduklarını hiç mi hiç bilmemeleridir.

Herkesin bildiği kelimeleri arka arkaya sıraladığımı sanmışsın. Bu, «Herkesin bildiği kelime» lâfındaki rahatlık beni sahiden ürküttü. Demek sen bizi, millet olarak, kelimelerde çoktan anlaştık, sayıyorsun!... Bir milletin kelimeler üzerinde anlaşabilmesi, çok, pek çok ileri bir konaktır. Biz bu konaktan daha pek çok uzağız. Bunu, türkçenin özleştirilmesi yönünden söylemiyorum. (Son cümle için öteki okurlardan özür dilerim.)

Sen, ilk kitabına ad olarak «İnsan tükenmez» sözünü alırken de, kelimelerin anlamlarında iyice anlaştığımıza, demek, inanıyordun!... O kitapta seni üzen yanlışların kaynağı şu olsa gerek: «İnsan tükenmez» sözü, ancak bütün insanlık göz önüne alınırsa doğrudur. Yoksa, kolaya kaçan kişiler, kendi kişiliklerini kolayca tüketebilirler.

Sevgilerimle
Kemal TAHİR

NOT : Yazıdan, romanlarımı yeniden okuyucağını söylüyorsun. Sen bazı romanların tekrar tekrar okunmak için yazıldıklarını elbette bilirsin. Kolaya kaçmayı sevmiyen Fethi Naciye benden selâm götür. Uyanınca unutma!

K. T.

Tarık DURSUN K.

GÜZEL AVRAT OTU

HİKÂYELER

DÜŞÜN YAYINEVİ

ÇIKTI

●

Hilmi ÖZGEN'in

YOLLAR BOYUNCA

Gezi - Hikâye - Deneme

Kitabı çıktı.

●

KİTAP BELLETEN

Yeni çıktı. Sayısı 150 Kuruş
Yıllık abonesi : 12 Lira
Elif Kitapevi, Sahaflar Çarşısı
Beyazıt - İstanbul

Sanat Çevresi

RESİM SERGİLERİNDE YENİ BİR EYİLİM

● Şehir Galerisinde Ocak ayı içinde açılan iki sergiden söz etmekte bazı bakımlardan fayda görüyorum. Benim resim hakkındaki yazılarımda savunduğumun bir açıdan izinde, bir açıdan da ona tamamen zıt bir yolun tutulmuş olması bu yıl genel bir eyilim olarak gördüğüm bir durumun aydınlanmasında bunların vesile olacak kanısındayım.

Durgun bir biçimcilik yerine dinamik bir ressam davranışını harekete getirmenin sanıldığı kadar kolay bir şey olmadığını hem sanatçı arkadaşlara, hem de bu sorunlarla ilgilenen okuyucularıma anlatmak isterim. Gerek Bayan Dikmen Yıldızı'nın, gerekse Salih Acar'ın sergilerinde karşılaştığım durumu kısaca şöyle söyleyebilirim ki dışta leke dağıtımları, kaydırmalarıyla yapılan öz oyunu (sadece oyunu) resmin asıl kuruluş ve yapısında açıktan açığa görülebilen kuru şematizmi hiç bir suretle saklayamamıştır. Ana sorunlarla ilgilenip de bu şekilde dışı kurtarmayı amaç edinen bir etkilenme, bir iyi niyet izini taşımasına rağmen sanatçıyı asıl özelliklerinden, eksik bile olsa bir kendisi oluştan kopup ayrılmak tehlikesiyle karşı karşıya bırakır. Bir sanatçı keskin bir vurgu gücünden yoksun olabilir. Kendisini buna zorlamanın hiç de gerekli olmadığını bilmeli ve çevre içinde bütün görevlerinden alınmış olduğu gibi yanlış bir kanıya saplanmamalıdır. Daima aslolan herşeye rağmen, gücüne, güçsüzlüğüne rağmen sanatçının kendi özelliğini yaratmak ve gelişmesini bu özellik içinde aramak zorunluluğunda bulunmasıdır. Bu bir çeşit dürüstlük özüdür. Deyimi dürüstlük sözcüğünün dış anlamında kullanarak hiç kimseyi suçlamak istemiyorum. İnsanın benliğini kişiliğini tanıması uğrunda bilinçle vardığı, insanın temel yapısını ilgilendiren bir öz dürüstlüğünün sözünü ediyorum. Ayni zamanda şurası açıkça görülüyor ki eleştirme işini üzerine alan bu arkadaşınız dış zorlamalarla varılmış bir takım sonuçlara pabuç bırakacak cinsten birisi de değildir. Sanatçıların onun savunduğu görüşlerle ilgilenmesine teşekkür eder ama, Bu görüşlerin bu kadar kolay bir şekilde gerçekleştirilememiş olduğunu da eklemeyi kendisine görev edinmiştir.

Bu arada Dikmen Yıldızı'nın geçen yılki sergisinde gördüğümüz tahammül edilmez karmaşıklığı, yüzeyi ussal bir düzenlemeyle gidermiş olduğunu söylemeliyiz. Ancak bu düzenleme yaşanmış hiç bir ögeyle birleşmediği içindir ki söylenmemiş bir söz olarak oracıkta donup kalmıştır.

● Çok ilginç bir şey bu. Yu-

karda bu yılın genel bir eyilimi olarak gözlediğimi söylediğim durumun Ressam Nuri İyem'i de sarmış olduğunu belirtirsem bana şaşar mısınız? Hiç şaşmayın, tıpı tıpına böyle. Ama elbet şunu okuyucunun gözleri önüne koymak zorundayız ki Nuri İyem'in resmin dışında aradığı coşkunluk yukarda sözünü ettiğim sanatçılarda ve daha başkalarında olduğu gibi hünersizlik ya da teknik yetersizlik yüzünden sırıtmamış, hattâ bir dereceye kadar, ustalığın yarattığı ölçüde benimsenebilir bir hale gelmiştir. Salt göze açılmış bir duyarlık arayışı bu. Ama resme bakmasını bilen bir göz, bunun salt göz için olduğunu da anlayabilecektir. Nuri İyem'in son resim çalışmalarını Türk - Alman Kültür derneği galerisinde düzenlediği sergisinde gördük. Gene Ocak Ayı içinde.

Gerçekten sarhoşlarla sarhoş taklidi yapanlar arasındaki ayrımı görebilmenin insana basit ve küçük, ama sağlam bir güven duygusu sağladığını okuyucularıma belirtmek isterim.

● Bu arada Ressam Nuri İyem'in sergisi çevresindeki ilgilenmelerin tutumu üzerinde bir kaç söz söylemek istiyorum. Ustalığından hiç kimsenin kuşkulanamıyacağı bu sanatçı hakkında yapılan abuk sabuk savunmaların burada sözünü bile etmek istemem. Bu savunmalara girişen yazarlar şunu akıllarından çıkarmamalıdırlar ki, Nuri İyem bu savunmalarla kurtulmaz, batar. Onlar beğendikleri bir sanatçıyı yeriyorlar mı, övüyorlar mı, bunu iyice anlayıp öyle yazmaya girişsinler diyeceğim ve kötü övgülerin yergilerden daha zararlı olabileceğini kısaca kendilerine hatırlatacağım. En hırçın en sert yazılarımla bile ben Nuri İyem'i bombardıman etmeye çalışmadım. Yani yıkmaya çalışmadım, yapmaya çalıştım. Tartışmamızla ilgilenenler bunu çok iyi bilirler. Şimdi burada Nuri İyem hakkındaki yazısına büyük bir saygı duyduğum Fikret Adil'in sorunu ele alışını gösterince bu gerçek daha çok ortaya çıkacaktır. Sayın Fikret Adil Nuri İyem'in Ressam ilgisinden kopmamış nadir sanatçılardan biri olduğunu söylüyor. Bu doğru. İkincisi Nuri İyem'den naklen sanatçının bu sergide Türk sanatçısına yakışan bir espriyle minyatürlerden esinlenmiş olduğunu belirtiyor. Tartışmamızla ilgilenen sevgili okuyucular şunu da çok iyi bilirler ki İyem bu davranışla benim savunduğum görüşe yaklaşan bir hamle denemesi yapmıştır. Bu hamle başarısızdır işte. Nuri İyem soyut resim hakkındaki genel tutumuna bu çabayla resmin dışında elde edilmiş bir oyundan başka yeni ve özel etki gücü taşıyan bir nitelik ekleyememiştir. Resmin kapısını ortak bir duyuşla değerlendirebileceğimiz bir aydınlığa açamamıştır. Resimine gene de düşünsel bir soyutlama egemen bulunmaktadır. Nuri İyem'in bu kabuğu kırıp içinden çıkabileceğine ihtimal vermiyorum. Yani Nuri İyem'in anladığım değeri yansıtan somut bir resim etkisi katına çıkabileceğini sanmıyorum.

Nuri İyem'in bugün somut bir resim esprisine yaklaşma çabası yararlığı kendisine değil, resimle uğraşan genç sanatçılara getirecektir. Onların ilerdeki zaferi bu büyük ustanın yenilgisi üzerine kurulacaktır. Evet bu yazıyla Nuri İyem'in adına sığınan genç soyutçulara onun yenildiği haberini veriyorum. Nuri İyem'in bu yılki sergisi onun yıllardan beri yaptığı soyut resim deneylerinin sınırlı ve ölçülü de olsa ilk gerçek değişmesi, gelişmesidir. Geçen yıl onun sarı tonlarla yaptığı resimlere bakan bir yabancı eleştirmeci «bunlar omlet» diye espri yapmıştı. Bu söz Nuri İyem'den çok beni yaralayacaktır. Eş bir çevrenin çatışan unsurları olarak bir noktada durulmanın verdiği aşkla ve biribirimizi anlamış bularak onun benim görüşüme uzattığı elini dostça tutarım. Ama şu unutulmamalıdır ki inancımı gerçekleştirmeyen, yarıda bırakan, avutmak isteyen hiç bir eserle asla uzlaşmam. Hattâ eskisinden çok daha sert bir tavır takınırım.

Bu satırlarımı okuyanlar tahminimin aksine ilerde Nuri İyem'in engin bir duyuşla Türk sanatına ve toprağına açılmış eserler vermek olanağını kazanırsa kahanetimde yanılmış olduğunu itiraf edeceğimi de anlayabilirler.

● Şubat ayı başında açılan Türk - Alman Galerisindeki İnal Okçetin sergisinde şaşılacak bir genç sanatçı ataklığıyla karşılaştık. Darbeli büyük leke uzantılarıyla, lekelerin kesilme hızlanma aksanlarıyla, zaman zaman ifadeci kişilerin özendikleri beylik renklerle cüretli ve kavgacı bir eyilimin yansıtılmaya çalışıldığını gördük Çoğu büyük boy olan bu resimlerde erkeksi hızda davranışlarla kadınca bir duygululuğun yan yana yer alması böyle durumlarda sık sık gözlediğim bir çelişmeyi ortaya koyuyordu. Hattâ bu çeşit karışımların, etkilenmelerin sanatçıyı resmin çok dışında kalan bir yere götürdüğünü de söyleyebilirim. Şüphesiz figürsüz resmin resme ulaşma iddiası, işte burada belirtmeye çalıştığımız gibi resme bütün bütüne aykırı görünüşlerin zorbalığı ile bir bakıma kendi kendisine yaptığı bozgunculuğu da kapsıyordu. Genel olarak gözlediğimi söylediğim bu davranışlar ussal, bilinçli bir form etkinliğinin değil, duygusal yönde ağır basan bir kırgınlığın ezikliğin sonucudur. Resim seyircisinin bu romantik biçimcikle, ussal bir filizlenmenin resmin olanaklarıyla bağdaşması sonucunda meydana gelen düzen yoğunluğu arasındaki farkı seçmesini dilerdim. Cüretli ve atak bir ressam davranışının en etkin sonucu şüphesiz sanatçının çevresine bilinçli bir yön gösterişi olacaktır.

Bütün bunlara rağmen Türkiye'nin genç sanatçılarının içinde bulundukları koşulları hangi olanaklara sahip olurlarsa olsunlar bir karşı koyma ile karşılamaya başladıkları da gözden kaçmıyacak bir gerçek kılığına bürünmektedir.

● Şubat ayı içinde bir de Şehir Galerisinde Gürol Sözen'in

resim sergisi açıldı. Bir sanat tarihi öğrencisi olan bu genç sanatçının stilize figüratif bir yol izlediği görüldü ve burada kendisini aksettirmeye çalışan dinamik eyilimlerin ana kaynağının edebî bir ilgi olduğu tespit edildi. Genel olarak akademik eğitim görmeyen sanatçıların kuramsallıktan sıyrılmış olmak gibi bir şansları varsa da, bir yandan da resim niteliğiyle uzlaşamayan bir edebiyat ve şiir ilgisine tehlikeli bir şekilde açık bulundukları bir kere daha ortaya çıktı. Bu arada form ölçüsü üzerinde ve parçaların bir araya getirilmesinde yapılan oyunların figürü ve insanı izleyen bir eyilimde bile bir çeşit köksüz soyutlama'ya yol açtığı gözden kaçmadı. Umut kesilemiyecek bir sanatçı olan Gürol Sözen'in bu durumları göz önüne alarak çalışması ayrıca belirtildi.

Şiir ve genel olarak sanat tartışmaları hakkında :

● Son günlerde sanat alanında çeşitli tartışmalar dergi, gazete sayfalarını tutmaya başladı. Önce Cumhuriyet gazetesinde Yaşar Kemal'in genç kuşak sanatçıları hakkındaki toptancı yargıları bu ünlü romancının doğmatik bir toplumcu kafaya sahip olduğunu gösterdi. Ayni gazetedeki bir yazısıyla ona karşı çıkan eleştirmeci Memet Fuat sorunlar karşısındaki kuramsal acemiliğiyle (daha doğrusu yargılarını kesinleştirip belirleyemiyen sentez yoksunluğuyla) Yaşar Kemal'in hatasını on misli katmerlendirdi. Bu yazar hakkında yargıyı okuyuculara bırakıyorum. Dost'un Ocak sayısındaki konuşmasıyla Metin Eloğlu kendi bindiği dalı kesen, (bu düşünce bozukluğunun bir şair için başarısızlığa ilk adım sayılabileceğini hatırlatırım) tavır takındıktan sonra Yeditepede Şiiri şiirle

sever'in zavallı acaip hamlesiyle karşılaştık. Doğrusu gerek Yaşar Kemal, gerek Metin Eloğlu bu güçsüz şaire o kadar kötü açıklar vermişlerdi ki, seninki oyuncak atına bindiği gibi o bir düşten ibaret olan düşünce çayırında başladı koşturmaya. Şu SOMUT lâfı pek tatlı geldi bir takım kişilere, alabildiğine kullanıyorlar doğrusu. Ne demeli bilmem. Oysa bu pek tehlikeli bir deyimdir. Öyle pek keyifli keyifli, tatlı tatlı kullanmaya gelmez bu deyimi. Bu deyim üstüne aslını esasını bilmeden gevezelik etmeye de gelmez. Adama bir saplanırsa bu deyim, sonra çıkarması pek güç olur. Tartışan sanatçılara hatırlatırım.

D O S T O K U Y U C U L A R I N A :

● De Yayınevi Mart ayı içinde aylık bir kitap tanıtma gazetesi yayımlamıya başlıyacaktır. Tanınmış eleştirmenlerimizin kitap tanıtma yazılarıyla değerlenecek ve 5000 adet basılarak bütün kitapçılara, kitapsever aydınlara **bedava** gönderilecek olan bu gazeteye **parasız abone** olmak istiyen okuyucularımızın aşağıdaki adrese yazmalarını, hem kendi adreslerini, hem de tanıdıkları kitapseverlerin adreslerini bildirmelerini rica ederiz:

DE YAYINEVİ, Nuruosmaniye Cad. 92 - İSTANBUL

● **D. H. Lawrence Almanyada:**
İngiliz romancısı D. H. Lawrence'in Romanı «Lady Chatterley'in Aşkı» Almancaya çevrilmiş, fakat kitap piyasaya çıkar çıkmaz Savcılık tarafından ahlâk bozucu 184 paragrafı olduğu ileri sürülerek mahkemeye verilip, toplattırılması istenmiştir. Katolik Kurumlar da resmî makamlara başvurmuşlardır.

● **Yatırılan Hacıyatmaz:**
Ankara Devlet Tiyatrosu sahnelerinden Küçük Tiyatroda kapalı gişe oynamakta olan Cevat Fehmi Başkut'un Hacıyatmaz adlı oyunu Dost dergisinin aleyhinde açtığı bir kampanya sonucu, apar topar Bursa'ya naklettirilmiş bulunmaktadır.

● **Yahudi «Süit» i:**
Fransız kadın bestecisi Elsa Baraine'in «Yahudi Süit'i» adlı bestesi ilk olarak Batı Berlin'de çalınmıştır. Dört keman ve piyano için hazırlanmış olan eser Batı Berlin'de «Hristiyan - Yahudi İşbirliği Kurumu»nun düzenlediği konserde büyük başarı kazanmıştır.

● **Korsan Çıkmazı:**
1956'dan beri yayınlandı, yayınlanıyor diye sözü edilen Nezihe Meriç'in Korsan Çıkmaz'ı adlı romanı Öncü Gazetesinin bir köşesinde, sayfaları atlanarak, asla dikkati çekmeyerek, «mürettip hataları» yla dolu olarak yayınlanıp bitmiştir.

● **Aziz Nesin Ankara'da:**
Son günlerde Başkent sokakları ünlü güldürü yazarı Aziz Nesin'in afişleri ile dolup taşmaktadır. 3,5 uncu Kuvvet adlı romanını yayınlayacak olan «Öncü Gazetesi elinden geleni Ardına koymayarak Aziz Nesin'i reklâm etmektedir. Bu romanı için on bin lira alan Aziz Nesin Öncü için çeşitli pozlar vermiştir.

● **Hazreti İsa :**

Tanınmış İsveçli aktör Max Von Sydow, Yazar Fulton Oursler'in «Bütün Devirlerin En Büyük Hikâyesi» adlı romanından yapılacak filmde Hazreti İsa rolünü oynacaktır.

● **Brecht Beyaz Perdede :**

Brecht'in «30 Yıl Savaşları»ndan esinlendiği «Courage Ana ve Çocukları» adlı ünlü oyunu, Doğu Almanya Defa Film Şirketi tarafından filme alınmıştır.

● **Jüstinyen'li Oyun :**

Refik Erduran'ın 2. Jüstinyen adlı oyunu, Ankara Devlet Tiyatrosu sahnelerinden Büyük Sahnede oynanmaya başlanmak üzeredir. Her yıl oyun yazmakta ve oyunlarını kolaylıkla kabul ettirmekte olan yazarın, geçen yıllarda oynanan oyunlarını gören sanat çevresindekiler bu oyunun da çok kötü olması gerektiği kanısında birleşmektedirler.

TÜRKİYE

VAKIFLAR BANKASI

DOST YAYINLARI

Roman:

1 —	*Acemiler*, Hikmet Erhan Bener (*)	200
2 —	*Sokaktaki Adam*, Attilâ İlhan (Ciltli)	600
3 —	*Babamla Geçen Günler*, Clarence Day (*)	200
4 —	*Hasangiller*, Tarık Dursun K.	200
5 —	*Gordium I*, Hikmet Erhan Bener	250
6 —	*Hatırladıklarım*, Eleanor Roosvelt (*)	150
7 —	*Üç yüzlü Adam*, H. A. Philbrick (*)	100
8 —	*Şehir Çocuğu*, Herman Wouk (*)	100
9 —	*Abraham Lincoln*, Emil Ludwig (Ciltli)	400
10 —	*Kiralık Oda*, Georges Simenon	200
11 —	*Sanık*, Alexender Weisberg	200
12 —	*Polis Müfettişi Kadavra*, Georges Simenon	300
13 —	*Zenciler Birbirine Benzemez*, Attilâ İlhan	300
14 —	*Ayaşlı İle Kiracıları*, Memduh Şevket Esendal	400
15 —	*Otlakçı*, Memduh Şevket Esendal (Ciltli)	600
16 —	*Mendil Altında*, Memduh Şevket Esendal (Ciltli)	600
17 —	*Belâlı Yer*, Erskine Caldwell (Ciltli)	600
18 —	*Ne Ekersen*, Mehmet Seyda	400
19 —	*Dünya Evi*, Orhan Kemal	500
20 —	*Kızgın Toprak*, Jorge Amado	600

Hikâye:

1 —	*Karınca Yuvası*, İlhan Tarus (*)	125
2 —	*Dost*, Vüs'at O. BENER (*)	125
3 —	*Grev*, Orhan Kemal (Ciltli)	300
4 —	*Tepedeki Ev*, Umran Nazif	100
5 —	*Şu Babamın İşleri*, Carlos Bulosan	200
6 —	*Kardeş Payı*, Orhan Kemal	150
7 —	*Topal Koşma*, Nezihe Meriç	200
8 —	*Sihamba* (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer	100
9 —	*Yaşamasız*, Vüs'at O. Bener	200
10 —	*Bozbulanık*, Nezihe Meriç (2. Baskı)	200
11 —	*Perşembe Yağmurları*, Hazırlayan : Salim Şengil	100

Şiir:

1 —	*Memleket Saat Ayarı*, S. Aldanır (*)	100
2 —	*Dünya Güzel Olmalı*, Mehmed Kemal	100
3 —	*Sisler Bulvarı*, Attilâ İlhan (2. Baskı)	300
4 —	*Haraçmezat*, Suat Taşer	100
5 —	*Anzelha*, Halim Yağcıoğlu	100
6 —	*Yanık Sarı*, Ahmet Köksal	100
7 —	*Cümbüşcübaşı*, Ercümend Uçarı	100
8 —	*Yağmur Kaçağı*, Attilâ İlhan	200
9 —	*Köroğlu*, İlhan Berk	200
10 —	*Hacıvatın Karısı*, Salâh Birsel	200
11 —	*Dağda Ateş Yakanlar*, Ö. F. Toprak	200
12 —	*Sultan Palamut*, Metin Eloğlu (*)	200
13 —	*Herboydan* (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel	400
14 —	*İki Dal*, Celâl Vardar	100
15 —	*Manilerimizden*, Dr. İlhan Başgöz	200
16 —	*Duvar*, Attilâ İlhan (2. Baskı)	200

(*) İşaretliler tükenmiştir.